

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra kammaren. Nr 48.

Fredagen den 17 maj.

Kl. 1 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 11 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition angående löneförbättring för år 1913 åt andra läraren i byggnadslära vid Chalmers läroanstalt.

§ 3.

Härefter föredrogs, men blefvo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtanden nr 30—35 och statsutskottets utlåtanden nr 98—116.

§ 4.

Vidare föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, nr 117, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående löne reglering för nationalmuseum m. m.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden och memorial nr 42—45, sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, lagutskottets utlåtanden nr 60—63, jordbruksutskottets utlåtanden nr 93—95, första särskilda utskottets utlåtanden nr 2 och 3, andra särskilda utskottets memorial nr 3 samt Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden nr 10 och 11.

§ 6.

Herr statsrådet *Larsson* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående Riksdagens samtycke till antagande af ett utaf svenska pansarbåtsföreningen gjordt erbjudande af medel för anskaffning af en pansarbåt.

Härefter yttrade

Herr Ekman: Herr talman! Då man gifvetvis önskar, att nu ingenting må inträffa, som är ägnadt att onödigtvis uppskjuta arbetet vare sig för utskotten eller för Riksdagen, tillåter jag mig hemställa, att Andra kammaren måtte besluta att omedelbart remittera den nu aflämnade propositionen till statsutskottet. Liknande beslut är redan fattadt af Första kammaren.

Med bifall till hvad herr Ekman sålunda hemställt, hänvisade kammaren ifrågavarande proposition till statsutskottet.

§ 7.

Herr vice talmannen yttrade: Jag ber att få tillkännagifva för kammaren, att från Hennes Majestät änkedrottningen af Danmark ingått följande telegram: »Tackar Eder och Andra kammaren för vänligt deltagande vid min älskade gemål Konung Frederiks frånfälle.

Louise.»

§ 8.

Ang. en försöksmobilisering m. m.

Till afgörande förelåg nu sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner nr 181 angående utförande under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 af en försöksmobilisering och därmed sammanhängande öfningar, nr 182 med förslag till lag om vapenöfningar under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 för utrönande af härens krigsberedskap (mobiliseringsöfningar) och nr 257 med förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs familj (familjeunderstöd) under nämnda mobiliseringsöfningar, dels ock två i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 april 1912 dagtecknad proposition, nr 181, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för utförande under senare hälften af innevarande eller förra hälften af nästkommande år af en försöksmobilisering och därmed sammanhängande öfningar å extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 500,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att under innevarande år förskjuta beloppet af ombänderhavande medel för att sedermera ersättas af förevarande anslag.

Uti en samma dag aflåten proposition, nr 182, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga ett i propositionen intaget förslag till lag om vapenöfningar under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 för utrönande af härens krigsberedskap (mobiliseringsöfningar). Till propositionen nr 182 hade därjämte fogats »förslag till Kungl. Maj:ts nådiga förordning med närmare bestämmelser för verkställighet af lagen om vapenöfningar under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 för utrönande af härens krigsberedskap (mobiliseringsöfningar)»

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Kungl. Maj:t hade vidare genom en den 26 april 1912 dagtecknad proposition, nr 257, föreslagit Riksdagen att antaga ett i nämnda proposition intaget förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs familj (familjeunderstöd) under mobiliseringsöfningar senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913, samt att medgifva, att kostnaderna för familjeunderstöd enligt nämnda förordning finge af tillgängliga medel utbetalas för att ersättas från fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar.

I sammanhang med dessa, till förberedande behandling af det sammansatta stats- och lagutskottet hänskjutna ärenden hade utskottet jämväl förehaft två i ämnet inom Andra kammaren väckta motioner, den ena, nr 313 af herr *Eriksson* i Grängesberg, och den andra, nr 314, af herr *Branting*.

Utskottet hemställde:

A) att Riksdagen måtte

1:o) med afslag å herr Erikssons i Grängesberg ofvan åberopade motion samt å herr Brantings motion i hvad den rörde här ifrågavarande lag, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 182 för sin del antaga ett i utlåtandet infördt förslag till lag om vapenöfningar under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 för utrönande af härens krigsberedskap (mobiliseringsöfningar);

2:o) i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 257 och herr Brantings i detta ämne väckta motion antaga ett i utlåtandet jämväl intaget förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs familj (familjeunderstöd) under mobiliseringsöfningar senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913;

3:o) vid bifall till utskottets hemställan under 1:o), i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 182 samt herr Brantings motion i hvad den afsåge ersättningen till de värnpliktige, besluta,

a) att värnpliktig, tillhörande beväringen, hvilken inkallats till mobiliseringsöfning, skulle under tjänstgöringen, utom andra förmåner, erhålla penningbidrag, som utginge med en krona om dagen;

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

b) att värnpliktig, som tillhörde landstormen, skulle under tjänstgöringen, in- och utryckningsdagar samt färd dagar i trupp häri inräknade, erhålla, utom andra förmåner, penningbidrag med en krona och slitningsersättning med 25 öre om dagen, samt att landstormsman, som själf försåge sig med föda enligt föreskrift i order eller kungörelse om tjänstgöringen eller på den grund, att staten ej anskaffade sådan, skulle äga härför utbekomma ersättning med värdet af soldatportion, beräknadt till ett belopp af en krona för portion;

4:o) likaledes vid bifall till utskottets hemställan under 1:o), i afseende å tillhandahållande af hästar och fordon under dessa öfningar samt rekvisitioner för landstormen förklara sig icke hafva annat att erinra emot de i förslaget till förordning med närmare bestämmelser för verkställighet af mobiliseringslagen angifna priser, än att

dels den i § 2 mom. 5 a) angifna ersättning för foder måtte utgå med belopp, ej understigande en krona för hvarje ration, hvilket Konungen med hänsyn till utfallet af skörden och där-af beroende foderpris samt, i den mån ske kan, olika orters förhållanden ägde bestämma;

dels ock den i § 3 mom. 4 omförmälda ersättning för mat och foder, som lämnas i kvarteren, måtte utgå, för maten med en krona per man och dygn samt för fodret efter enahanda grund som här ofvan angifvits, dock minst med en krona per häst eller slaktdjur och dygn;

5:o) i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 181 samt med föranledande af utskottets under 3:o) gjorda hemställan, besluta, att för utförande af den i 1:o) här ofvan omförmälda försöksmobilisering och därmed sammanhängande öfningar å extra stat för år 1813 bevilja ett belopp af 588,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att under innevarande år förskjuta beloppet af omhänderhafvande medel för att sedermera ersättas af förevarande anslag; och

6:o) med bifall till Kungl. Maj:ts hemställan i propositionen nr 257 medgifva, att kostnaderna för familjeunderstöd enligt under 2:o) här ofvan omförmälda förordning måtte af tillgängliga medel utbetalas för att ersättas från fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar; samt

B) att hvad herr Branting i sista stycket af sin uti ofvanberörda motion nr 314 gjorda hemställan föreslagit icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation af herrar *Lindqvist* i Stockholm och *Thorsson*, hvilka hemställde, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts proposition nr 182 jämte de propositioner, som därmed sammanhängde.

Efter föredragning af utskottets hemställan i punkten A) *Ang. en försöksmobilisering m. m.*
mom. 1, gaf herr vice talmannen på begäran ordet till

(Forts.)

Herr Lindqvist i Stockholm, som anförde: Herr vice talman! Kungl. Maj:t har, som känt är, hemställt om Riksdagens bifall att under senare delen af innevarande år eller förra delen af år 1913 få anställa en försöksmobilisering. För ändamålet har äskats ett anslag af 500,000 kr., och vidare har Kungl. Maj:t i en annan proposition hemställt att få utbetala familjeunderstöd till de inkallades anhöriga, och att det understödet sedermera skulle få ersättas af fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar. När man emellertid ser på den saken, torde det vara ganska svårt att göra sig ett klart begrepp om, hvad de slutliga utgifterna för en sådan försöksmobilisering komma att belöpa sig till. Men alldeles gifvet står det klart, att den beräknade halfva millionen endast är en del af de kostnader, som drabba statskassan i anledning af en sådan försöksmobilisering. Men utöfver hvad det kommer att kosta statskassan är det ju påtagligt, att rent ekonomiskt kommer det att få göras oerhörda uppoffringar af alla dem, som bli inkallade till en sådan försöksmobilisering. Hvad de ekonomiska offren komma att belöpa sig till är också själfallet ganska svårt att säga. Men man kan ju göra ett litet antagande. Om man tänker sig, att hvarje till mobiliseringen inkallad får göra en ekonomisk förlust af 20 kr., så, då det ju gäller en half arméfördelning, d. v. s. omkring 10,000 man, blir det, som dessa människor skulle på det sättet få sätta till, ett belopp af omkring 200,000 kr. förutom de uppoffringar, som de i öfrigt få ikläda sig.

Omedelbart som man fick vetskap om, att regeringen ämnade i år göra en sådan framställning, så uppstod ett starkt missnöje, som under den långa tid, som sedan dess gått, tagit sig rätt bestämda uttryck. Öfverallt i landet har det hållits möten och affattats resolutioner mot denna försöksmobilisering, och det har sålunda allt tydligare framstått, att regeringen härvidlag ingalunda har träffat, så att säga, någon af folkets mera djupgående känsloträngar, och att regeringen med sin åtgärd ingalunda står i kontakt med den uppfattning, som gör sig gällande synnerligast hos landets arbetarmassor. Det är väl också naturligt, att hur mycket man än älskar sitt lands själfständighet, och äfven om man har den uppfattningen, att denna själfständighet endast kan bevaras genom ett väl ordnad försvarsväsen, så kan man väl ändå ställa sig tveksam inför ett sådant uppslag, som nu är gifvet, då man skall i fredstid pröfva en stor apparat på så sätt, att man rycker bort från det dagliga förvärfvet massor af arbetare och begär, att de skola ikläda sig alla de uppoffringar, som därmed äro förenade. Det är, synes det mig, ganska naturligt, att folk känner det litet underligt att i en hastig handvändning ryckas bort från sitt arbete och tvingas in i knekt-

Ang. en försöksmobilisering m. m.

(Forts.)

tröjan för att tjänstgöra längre eller kortare tid på lägerplatserna med allt det besvär och lidande, som detta medför. Jag har därför för min del till fullo uppfattat de erinringar, som ute i landet gjorts mot den föreslagna försöksmobiliseringen, och det är därför, som jag vågat tillsammans med min partivän herr Thorsson vid utskottets förslag rörande de framlagda propositionerna yrka afslag på desamma.

Det är emellertid märkvärdigt att se, att till och med Kungl. Maj:t för sin del klart anser sig böra säga ut, att han är medveten om, hvad mobiliseringen kräver för uppoffringar af folket. Det skrives nämligen bland annat i den kungl. propositionen nr 182 på sid. 10 i motiveringen följande: »Den föreslagna lagen kommer dock att i sin tillämpning blifva så ingripande i enskildas borgerliga förhållanden, att Konungen bör förbehållas rätt meddela befrielse i vissa fall, t. ex. vid värnpliktigas vistelse utomlands eller å aflägsen ort. Äfvenledes bör Konungen — i öfverensstämmelse med stadgandet i § 8 värnpliktslagen om tjänstgöring under krigstid — äga att rörande befrielse från tjänstgöringen meddela de föreskrifter, som finnas påkallade för rikets tjänst och det allmännas behof.» Vi finna sålunda, att Kungl. Maj:t säger klart ut här, att han är medveten om, att det blir ett djupt ingripande i de enskilda medborgerliga förhållandena, och man säger ifrån, att det bör göras vissa undantag. Men när man då ser på, hvilka undantag som skola göras, så finner man, att det skall i första hand gälla dem, som vistas utomlands eller på mycket aflägsna orter. Men det är ju själfallet, att så måste ske, ty det blir naturligtvis svårt för dem att hinna fram i tid till mötesplatserna för att delta i öfningarna från det att mobiliseringsordern utfärdats. Vidare skall det tagas hänsyn till, hvad som påkallas för rikets tjänst och det allmännas behof. Det är gifvet, att intet af dessa undantag träffar den mängd arbetare, som sysselsätts inom industriens och jordbrukets område, utan de komma nog att mangrannt inkallas till denna försöksmobilisering och få ikläda sig alla de uppoffringar och lidanden och det ekonomiska afkall, som en sådan mobilisering kräver.

Kungl. Maj:t har emellertid nu motiverat denna försöksmobilisering i olika vändningar. Det säges ifrån i propositionerna, att vi icke haft någon sådan försöksmobilisering sedan år 1900, och nu skulle det framför allt vara med hänsyn till 1901 års härordning behöfligt, att man pröfvade maskineriet för att se, huru det verkar. Det har ju då framhållits, att det särskildt är nödvändigt för att få undersökt, huru en mobiliseringsorder kan träffa, huru raskt delgifvandet kan ske, och huru lång tid det behöfs för att få folket till mobiliseringsorterna. Och vidare vill man pröfva beklädnaden, synnerligast genom att inkalla personer tillhörande de äldre årsklasserna, samt vidare huru man skall ordna och fördela materielen o. d. Vidare säger man, att man

skall pröfva järnvägarnas möjlighet att transportera de effekter, som äro nödvändiga, eller huru mobiliseringstransporterna i allmänhet skola verkställas. Beträffande det sista får jag säga, att jag icke har vid frågans behandling i utskottet, eller då jag pröfvat Kungl. Maj:t förslag, kunnat komma till den insikten, att vi vid detta tillfälle skulle kunna pröfva järnvägarnas duglighet i berörda hänseende, och det af den anledning, att det ju ingalunda är meningen att koncentrera de föreslagna öfningarna till någon viss central ort i landet, utan de öfningar, som äro föreslagna, skulle ju enligt förslaget verkställas hvar för sig på de olika mobiliseringsorterna. Det är ju själfallet, att i viss mån får man pröfvadt, hvad järnvägarna kunna åstadkomma, eller huru de kunna fylla behofvet, när man inkallar folket till en viss mobiliseringsort. Men det blir ju icke någon större kontingent af manskap och befäl, som på en gång skulle befraktas, som det blefve, om det centraliserades på en enda punkt.

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Emellertid är det något i detta förslag, som gifvit mig anledning att bestämdt afråda från bifall till detsamma, och det är, att Kungl. Maj:t icke stannat vid en försöksmobilisering, sådan man kan säga, att den skall betraktas vara enligt ordets egentliga innehåll. Frågar man sig, hvad en försöksmobilisering är, har jag icke kunnat anse, att däri ligger någonting annat, än att man därmed menar, att man skall pröfva just det första, som af mig omnämndes, att man skall se, hur snart en mobiliseringsorder kan träffa dem, som skola inkallas, och att man skall se, hur de lyssna till denna mobiliseringsorder och se, i hvilken utsträckning de infinna sig på mobiliseringorten. Vidare skall man pröfva den beklädnad, som finns i förråden, och för öfrigt se, hur man skall ordna en armékårs utrustning för fälttjänst. Men därvid har ingalunda Kungl. Maj:t stannat. Nej, man säger, att när man nu kommit så långt, skall man låta våra officerare — jag förmodar, att det är deras uttryckliga önskan — med det döda och lefvande materialet verkställa en krigslek och därför få behålla folket kvar på mobiliseringsorten sju à åtta dagar, dels för fälttjänstöfningar, dels för fältskutningar. Jag tänker mig, att Kungl. Maj:ts förslag nog i vida kretsar skulle ha mottagits på annat sätt, om man inskränkt sig till en verklig försöksmobilisering, sålunda till ett inkallande och samlande och ett utrustande af den del af armén, som man kallar in. Men detta har man, som sagdt, icke gjort, utan nu skall man hålla dem kvar till denna långa öfning, ty märk väl, att en sju à åtta dagars öfning icke är någon kort tid för relativt stora truppförband, utan måste betraktas som en rätt lång tid. Och däri skola dessa människor deltaga och underkasta sig alla de uppoffringar, som därmed äro förenade. Det är emot detta, som jag tror, att man kan rikta de starkaste erinringarna. Det är ingalunda bevisadt och kon-

Ang. en försöksmobilisering m. m.

(Forts.)

stateradt, att det förefinnes något behof af att verkställa dessa fälttjänstöfningar, då ju våra militärer ha tillfälle tid efter annan att få samma öfning genom de vanliga fälttjänstöfningarna, som här i landet verkställas. Det kan väl icke heller vara tal om, att man vid dessa fälttjänstöfningar på ett tillfredställande sätt kan pröfva, hur exempelvis landstormen fungerar med hänsyn till 1901 års härordning, ty vi skola komma i håg, att dessa landstormsmän icke hafva öfvats i kraft af denna härordnings bestämmelser. Den har tillkommit, sedan de varit ute i sina öfningar, och det är sålunda något nytt för dem, som tillkommer i afseende på 1901 års härordning. Man kan därför fråga sig, om man verkligen skall kunna hoppas från något håll, att denna försöksmobilisering, lagd på så sätt, som den nu är, skall kunna skänka ens tillnärmelsevis sådana resultat, att man här i Riksdagen skall kunna känna sig öfvertygad om, att de motsvara de uppföfringar, som krävas såväl af staten som af dem, som skola inkallas till denna försöksmobilisering. Jag får verkligen säga, att jag vid ärendets behandling inom utskottet blifvit öfvertygad, att det till och med på militärt håll synes råda någon tvekan i detta hänseende. Det är det märkliga, att de sakkunnige, som ha deltagit i utskottsbehandlingen af detta ärende, bestämdt ha gifvit till känna, att de för sin del ansågo, att man icke skulle kunna skriva ut i utlåtandet, att det var till fullo styrkt, att det förelåg ett behof af en sådan försöksmobilisering. Vidare ha samma militära auktoriteter försäkrat, att man icke borde säga ut, att resultatet skulle blifva en verklig vetskap om, hur vårt arméväsende nu efter 1901 års härordning verkade, utan man skulle endast säga, att det kunde prövas i möjligaste mån.

Slutligen är det ett annat skäl, som af Kungl. Maj:t framhållits såsom ett viktigt skäl, och det är, att de försvarsberedningar, som den nuvarande regeringen tillsatt att pröfva vår härordning och vårt försvarsväsende i dess helhet, skulle kunna utaf en sådan försöksmobilisering draga stora vinster. Ja, äfven i det fallet skall man finna, om man läser utskottsbetänkandet, att utskottet säger, att detta är en sak, som kommer så att säga i andra hand, men att det ingalunda är något skäl, som kan sättas i förgrunden, eller någon förmån, som kan sägas vara synnerligen värdefull, och äfven i detta hänseende är det de militära auktoriteternas uppfattning, som gjort sig gällande och som återspeglar sig i utskottets förslag. Jag har omnämnt dessa saker därför, att den ställning, som sagde officerrare intogo i utskottet, då det gällde att uttrycka utskottets mening rörande själfva försöksmobiliseringen, åtminstone på mig gjort ett ganska starkt intryck. Som vi ha märkt, har det med anledning af dessa propositioner framlagts ett par motioner, en utaf herr Bernhard Eriksson i Grängesberg, i hvilken han hem-

ställer, liksom vi i vår reservation, om afslag å det föreliggande förslaget, och en af herr Branting, som yrkar, att man skulle se till, att man finge bort ur denna mobilisering de ifrågasatta vapen- och fältskjutöfningarna, och att man på grund däraf skulle inskränka tiden till det minsta möjliga och sålunda göra det till en verklig försöksmobilisering. Detta har utskottet icke tagit den ringaste hänsyn till, utan förklarar, att man skall få hålla trupperna kvar i försöksmobiliseringen den långa tiden af 15 dagar.

Nu har visserligen sagts ifrån, att för många inkallade tiden skulle blifva kortare än 15 dagar, i det att dessa 15 dagar skulle räknas från dagen efter den, då mobiliseringsordern utfärdats, och till dagen före utryckningsdagen, att sålunda den tid, som åtgår för de inkallade att resa till mobiliseringsorten, inberäknas i denna tid af 15 dagar, under det att utryckningsdagen och den dag, som åtgår för hemresan, själfallet kommer att utgöra en förlängning af de 15 dagarna. Men nu är det att lägga märke till, att det naturligtvis på mobiliseringsplatsen bor en hel del folk, och alla dessa, som bo på mobiliseringsplatsen, träffas omedelbart af mobiliseringsordern och äro således skyldiga att efter sex timmar inställa sig till tjänstgöring, och själfallet komma alla dessa människor att få vistas i tjänstgöring under 15 dagar. Jag kan icke tänka mig, att man då medgifver, att dessa skola få ligga sysslolösa i sina britsar i kasernerna eller gå omkring i skogsbackarna, utan man tar naturligtvis vara på deras arbetskraft och begynner öfningarna med detsamma, så att den verkliga fälttjänstgöringen sker successivt med hela styrkan, allteftersom trupperna samlas.

Herr Branting har, som sagdt, motionerat om, att vi skulle få en nedsättning i tiden, och vi ha inom utskottet föreslagit, att utskottet skulle taga hänsyn till det af herr Branting gjorda yrkandet. Men det har icke skett, utan utskottet föreslår nu hela denna långa mobiliseringstid, och detta utgör återigen, vill jag säga, en af hufvudanledningarna till, att herr Thorsson och jag nu bestämdt yrka afslag å förslaget om denna försöksmobilisering.

Men det är en sak till, som är upptagen i herr Brantings motion och som icke är beaktad af utskottet, men som jag skall be att få vidröra med ett par ord. Han har föreslagit, att Riksdagen skulle bevilja ett anslag på 100,000 kronor, ur hvilket anslag ersättning skulle utgå till alla dem, som vid fabriker och industriella anläggningar själfallet blifva utan sysselsättning, då hufvudstyrkan af arbetarna kallas in till denna försöksmobilisering. Ej heller detta har kunnat bifallas af utskottet, och det blir sålunda ett andra hufvudskäl för vårt afslagsyrkande. Jag har nämligen den bestämda uppfattningen, med kännedom om, hur industrien är beskaffad här i landet, att, om vid en stor

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

fabrik ryckas bort två tredjedelar af arbetsstyrkan, det icke skall vara möjligt för fabrikanten att hålla sin verksamhet i gång med maskiner och sådant, hvarför hela verksamheten stoppar och den andra kontingenten af arbetarne, som icke är inkallad till vapentjänst, kommer att få vara sysslolös hela den tiden, och arbetarne komma att få afstå hela den inkomst, de eljest skulle ha af sitt arbete. Det synes mig egendomligt, att Kungl. Maj:t icke tagit detta i öfvervägande, då Kungl. Maj:t i öfrigt åtminstone sökt sörja för, att det skulle utgå ersättningar, så att icke de ekonomiska uppoffringarna skulle bli alltför stora, när man inkallade till denna försöksmobilisering.

Jag skall icke uppehålla de närvarandes tid längre. Jag tror nog — det får jag till sist säga — att man i det här fallet talar så att säga till döfva öron i denna kammare. Jag är rädd för, att socialdemokraterna bli ensamma om att häfda den ståndpunkt, jag här gjort mig till tolk för, men jag ber Er vara öfvertygade om, att ute i bygderna gör sig den åsikt gällande, som vi här förfäktat, och det är därför, som vi, trots vetskapen om, hurudant läget är i Riksdagen, ändock ansett oss böra gå fram med detta afslagsyrkande och äfven bestämdt vidhålla det.

I öfverensstämmelse sålunda med den åskådning, som gör sig gällande ute i landet bland massor af medborgare, som skola inkallas till denna försöksmobilisering, och på grund af de skäl, som framförts i den af mig och herr Thorsson vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, ber jag, herr vice talman, att få yrka afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 182 jämte de propositioner, som rörande denna försöksmobilisering med sagda proposition stå i samband.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Grängesberg, *Lindley*, *Edbom*, *Svensson* i Skönsberg, *Norin*, *Larsson* i Västerås, *Uddenberg*, *Berg* i Munkfors, *Waldén*, *Magnusson* i Kalmar, *Nilsson* i Kristianstad, *Holmström*, *Persson* i Malmö, *Rydén*, *Kloo*, *Ingvarsson*, *Borggren*, *Bärg* i Katrineholm, *Johansson* i Uppmälby, *Törnblom*, *Persson* i Norrköping, *Sterne*, *Borg*, *Kropp*, *Källman*, *Sjöblom*, *Leksell*, *Månsson*, *Helger*, *Hage*, *Nordström*, *Kristiensson*, *Berglund*, *Forssell*, *Rundgren*, *Nilsson* i Hagaby, *Bengtsson* i Göteborg och *Lindqvist* i Kosta.

Vidare yttrade:

Herr Widén: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall å min sida anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Det synes mig vara alldeles uppenbart, att, om man öfver hufvud skall hafva något försvar, så är det nödvändigt att pröfva, huruvida detta försvar duger för hvad det är afsedt till.

Det är naturligtvis icke nog, att man årligen lämnar större eller mindre anslag till försvaret, och att befolkningen får ikläda sig uppoffringar för de årligen återkommande värnpliktsöfningarna. Det är därutöfver nödvändigt, att man pröfvar, huruvida försvarsorganisationen verkligen, därest faran skulle komma, duger att användas för det äudamål, för hvilket man ikläder sig alla dessa uppoffringar.

Detta torde vara så godt som ett axiom för alla dem, hvilka närmare tänkt sig in i denna fråga. Det är endast på rent försvarsnihilistiskt håll, som riktigheten af denna sats torde bestridas. Och detta erkännes äfven af herr Branting i hans motion. Han har gifvit ett kraftigt erkännande åt detta, då han själf föreslår, att en sådan försöksmobilisering, som det här är fråga om, skall äga rum, fastän han velat förkorta tiden därför. Detta erkännes också i viss mån, fastän mera indirekt, i herr Erikssons i Grängesberg afslagsmotion.

Det enda sätt, på hvilket en sådan fullt tillfredsställande pröfning verkligen kan äga rum, är, såsom Kungl. Maj:t och utskottet i mycket starka ordalag framhållit, det sätt, som här är föreslaget, nämligen en försöksmobilisering. Det är enligt all erfarenhet det enda möjliga sätt, på hvilket en försvarsorganisation i fredstid verkligen kan underkastas ett något så när tillfredsställande prof.

Det har af den föregående talaren berörts, att en militär, som satt såsom ledamot i utskottet, skulle hafva varit något tveksam på detta område och för sin del icke ansett, att det jag nyss sade var *till fullo* klart samt velat i utskottets betänkande gifva uttryck däråt. Jo, förvisso, nog var han fullt öfvertygad om den saken, att en försöksmobilisering är det enda möjliga sättet att tillfredsställande kunna få visshet om arméns försvarsduglighet. Och att en försöksmobilisering nu borde äga rum, därom var han också förvisso fullt öfvertygad; därom fanns icke den ringaste tvekan på hans sida. Hvad han ville, var nog det, att man borde hafva framdragit flera och än starkare skäl för denna försöksmobilisering än dem, som blifvit framhållna i Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag. Men det förefanns visst icke någon dissonans i fråga om själfva nödvändigheten att företaga en försöksmobilisering. Och jag tror, att alla, som tänkt sig in i denna fråga, måste ovillkorligen vara ense om, att det är absolut nödvändigt att på detta sätt tid efter annan pröfva försvarsdugligheten hos arméorganisationen. Man kan eljest icke vara öfvertygad om, att man icke kastar bort penningar och uppoffringar onödigtvis, om man icke ser till, hvad de medel, som man åstadkommit, verkligen duga till, om det skulle gälla allvar. Den tidpunkten hoppas man ju vara så långt aflägsen som möjligt. Men att, med blicken fästad härpå, försvaret äfven under fredstid bör pröfvas, därom torde alla,

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

som anse, att man bör hafva ett försvar, vara öfverens. Detta bör, såsom jag sade, vara ett axiom.

Beträffande den tidpunkt, då en försöksmobilisering bör företagas, så är det för mig klart, att den tidpunkt, som nu föreslagits, måste anses synnerligen väl vald. Det är till en början så, att 1901 års härordning nu kommit så pass långt i genomförandet, att den kan pröfvas i sin helhet. Därjämte föreligger för närvarande ett mycket viktigt förhållande, nämligen att den regering, som nu sitter, har gjort till sin uppgift att utreda, huru vi med rimliga uppoffringar kunna erhålla ett fullt betryggande försvar. För detta ändamål är det afsedt att i försvarsorganisationen och hvad därtill hörer genomföra de förenklingar och förbättringar, som kunna sätta oss i stånd att verkligen få försvaret fullt tillfredsställande. För denna utredning har, såsom vi veta, regeringen tillsatt de s. k. försvarsberedningarna. Det är uppenbart, att såsom grundval för den utredning, som dessa försvarsberedningar skola verkställa, det är af stor vikt att också se, hur den nuvarande försvarsorganisationen verkligen kan fungera, när det gäller; huru mobiliseringen af manskap och utredning m. m. kan effektueras samt huru de olika årsklasserna och afdelningarna af hären kunna samarbeta med hvarandra. Det är gifvet, att genom en försöksmobilisering erhåller man det säkraste sakunderlaget för dessa beredningars arbete. Det har också starkt framhållits af Kungl. Maj:t och äfven af utskottet angifvits såsom ett hufvudskäl för att en mobilisering *nu* bör företagas.

Nu har det ifrågasatts en förkortning af mobiliseringstiden. Herr Branting ifrågasätter i sin motion en förkortning af densamma till sju dagar, fastän han och hans partikamrater nu synas hafva öfvergifvit den ståndpunkten. Och det torde man nog kunna säga, att den ståndpunkten icke är hållbar, så att deras förändrade hållning har nog sina skäl.

Nu hafva missuppfattningar rådt om, huru lång den af Kungl. Maj:t föreslagna mobiliseringstiden i verkligheten skulle komma att blifva. Detta har redan berörts af den föregående talaren och jag skall därför icke vidlyftigare uppehålla mig vid detta. Jag vill endast anmärka, att utskottet på sid. 13 i sitt utlåtande lämnat en framställning härom, af hvilken tydligt framgår, att det här icke gäller att hålla de värnpliktige innelängre än hvad Kungl. Maj:ts proposition direkt angifver, d. v. s. 15 dagar jämte en inryknings- och en utrykningsdag. Det är nämligen så, att mobiliseringstiden räknas från den dag, då mobiliseringsordern utgår. Då en sådan order träffar den värnpliktige först senare, så räknas i alla fall de löpande dagarna in i mobiliseringstiden, och likaså den tid, som den värnpliktige måste använda för att komma till mobiliseringsorten. Men i alla fall hemförlöfvas han samtidigt med de andra och således kommer

den tid, han på detta sätt verkligen är i tjänstgöring, att för honom förkortas. För återfärden skulle däremot en värnpliktig, då denna färd icke kan företagas förrän själfva uttryckningsdagen, kunna få vara borta något utöfver den angifna tiden; men äfven i detta fall blir det i verkligheten nog knappast så. Om en värnpliktig har längre väg till den plats, där mobiliseringen äger rum, så har han också i regel senare erhållit del af mobiliseringsordern och senare satt sig i gång, så att den tid, han får vara från sitt arbete, torde i regeln icke blifva längre. Dessutom har utskottet fäst uppmärksamheten på, att truppbefälhafvarna lära få förstärkning att med afseende å sådana värnpliktige, som hafva lång väg till sina hem, se till, att de kunna såvidt möjligt hemförlofvas tidigare. Härom vill jag för öfrigt hänvisa till utskottets utlåtande på sid. 13 och 14. Jag har emellertid velat nämna detta, därför att i tidningspressen och eljest offentliggen förekommit uttalanden som gå ut på att tiden för mobiliseringen skulle kunna i rätt betydlig mån förlängas utöfver hvad i Kungl. Maj:ts proposition är angifvet; man har till och med talat om tre veckor och mera. Men så är icke förhållandet. Förhållandena vid en försöksmobilisering äro helt annorlunda än vid de vanliga gång efter annan återkommande fälttjänstöfningarna, och det beror på, att tiden här räknas på ett helt annat sätt.

Nu har emellertid, såsom den förste talaren berörde och såsom vi se af utskottsutlåtandet, ifrågasatts en förkortning af tiden till sju dagar. Att en förkortning af tiden till sju dagar icke kan ske, är uppenbart, därför att då skulle de värnpliktige i många fall icke hinna att komma tillsammans, förrän de skulle åtskiljas, och man finge icke den ringaste reda på, hur de olika årsklasserna och de olika truppkontingenterna kunna samarbeta med hvarandra. Det är således omöjligt att vidtaga en sådan förkortning af tiden. Man skulle då kanske kunna tänka sig en förkortning på två eller tre dagar, såsom det talats om, man och man emellan. Ja, men det är alldeles uppenbart, att om man verkligen vill hafva den nytta af en försöksmobilisering, som man bör ha, så går det helt enkelt icke an att, lika litet som det skedde år 1900, låta de värnpliktige skiljas i och med det de kommit tillsammans, utan det är klart, att det är af minst lika stor vikt, om icke större, att man får se, huru de verkligen kunna samverka med hvarandra, att man erhåller en försvars duglig enhet af det hela. Det är också mycket angeläget att pröfva skjutskickligheten, speciellt hos de äldre årsklasserna, och se hvilket inflytande, som skytteföreningarna hafva haft i detta stycke. Därför är det ock afsedt att anordna fältskjutningar under mobiliseringstiden. Men för allt detta kan man icke nöja sig med kortare tid, än Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen femton dagar, af hvilka Kungl. Maj:t beräknar, att ungefär halfva tiden

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ang. en försöksmobilisering m. m. (Forts.) skulle kunna användas till sådana fält- och skjutöfningar, som nyss antydts. Några öfningar i egentlig mening, är det dock naturligtvis icke, utan rätteligen blir det blott en *pröfning*, huru det hela fungerar och hvilka åtgärder man till förbättring i sådant hänseende kan behöfva vidtaga.

Det bör vara uppenbart för hvar och en, som tänker på saken, att — då man sätter en så stor apparat i rörelse, som en försöksmobilisering under alla förhållanden är, icke blott med afseende på de direkta kostnaderna för statsverket, utan också på grund af besväret för de värnpliktige, som få lämna sina vanliga sysslor och begifva sig till en mer eller mindre aflägsen plats för att vara där några dagar — det är i högsta grad opraktiskt och oekonomiskt att, för att vinna två eller tre dagars kortare tid, icke draga den nytta af de värnpliktiges sammandragande, som man bör kunna draga och som det är meningen att man skall draga. Vinsten af den härigenom vunna förkortningen i tiden vore obetydlig för att icke säga ingen, då apparaten i alla fall måste sättas i rörelse. Därför har utskottet för sin del funnit — hvilket också framgår af utskottets betänkande — att Kungl. Maj:ts förslag i denna del är det enda, som är rätt öfvertänt och det enda, som är rätt förenligt med ett klokt användande af de uppoffringar af medel och krafter, som man här föreslår.

Det är vidare att observera, att den tid, som här är angifven, femton dagar, ju är en *maximitid*, öfver hvilken Kungl. Maj:t icke kan gå. Det kan alltså vara en möjlighet — det beror på huru mobiliseringen anordnas — att denna tid icke behöfver helt och hållet utnyttjas. Utskottet har för sin del fäst uppmärksamheten härpå och framhållit angelägenheten af att Kungl. Maj:t i detta hänseende icke använder för själfva öfningarne längre tid, än som för dem är oundgängligen nödvändig, och icke under några förhållanden längre tid än den Kungl. Maj:t själf angifvit för denna del af försöksmobiliseringen.

Under den diskussion, som man och man emellan ägt rum i denna fråga, har man fäst synnerligen stor vikt vid ersättningen, som skall utgå till de värnpliktige äfvensom till deras anhöriga, hvilken fråga man kommer till i nästa punkt. Utskottet har härutinnan sökt tillmötesgå, äfven utöfver hvad Kungl. Maj:t föreslagit, de uttalade önskningarne i syfte att uppoffringarna för dem, som drabbas, skulle blifva så små som någonsin är möjligt. Utskottet har sålunda föreslagit en höjning af penningbidraget till de värnpliktige med icke mindre än 100 proc. eller från 50 öre till 1 kr., och vidare, att portionsersättningen till landstormsman, som själf förser sig med föda, skall höjas från föreslagna 75 öre till likaledes 1 kr. om dagen. Dessutom har äfven föreslagits, att familjeunderstödet må höjas från 75 öre till 1 kr. om dagen, med tillägg därjämte af 25 öre om dagen för

hvarje barn under 15 år, som den värnpliktige har att försörja. Utskottet har sålunda i hufvudsak, kan man säga, tillstyrkt herr Brantings yrkande i den delen, och därmed äro ju också alla åtgärder vidtagna, för att uppoffringen för de värnpliktige, som drabbas af mobiliseringen, och deras anhöriga, måtte blifva så liten som möjligt. Dessutom har ju Kungl. Maj:t i särskild proposition hemställt och utskottet tillstyrkt, att denna försöksmobilisering icke under några förhållanden får föranleda personers afskedanden från den anställning, som de dessförinnan ha, vare sig denna anställning är af mer eller mindre bestämd beskaffenhet.

Den höjning i penningbidraget, som utskottet sålunda föreslagit, har emellertid äfven medfört en höjning af det belopp, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle anvisas till försöksmobiliseringen, nämligen en höjning å 88,000 kr. Af dessa komma dock 8,000 kr. på en annan förändring, som utskottet vidtagit, nämligen i fråga om § 5 mom. 6. Utskottet har nämligen ansett, att den kommunala medlemmen i mönstringskommissionen borde vara närvarande äfven vid den efterföljande besiktningen af hästar och fordon, som användts vid mobiliseringen, såsom varande den, hvilken har att bevaka hästägarnes intressen, och detta har föranlett en liten höjning å 8,000 kr. Den höjning, som ökningen i den till de värnpliktige utgående aflöningen m. m. skulle medföra, uppgår alltså till 80,000 kr. Denna summa måste emellertid anses vara jämförelsevis ganska ringa. Dessutom må man betänka, såsom utskottet äfven framhållit, att det här gäller ett alldeles extraordinärt fall, som icke kan jämföras vare sig med de värnpliktiges vanliga öfningar eller med fälttjänstöfningarne. De ersättningar, som nu skulle utgå, kunna därför icke i någon mån blifva normgifvande för ordinära fall. För öfrigt är det endast vissa landsdelar, som komma att drabbas af denna mobilisering, under det att andra blifva alldeles fria från densamma, och man måste då se till, att man utjämnar bördorna däraf i all den mån, som det är möjligt.

Jag vill till slut ännu en gång fästa uppmärksambeten därpå, att denna försöksmobilisering, om den nu utföres, kommer att blifva ett led i den utredning, som påligger försvarsberedningarna, huru man med rimliga uppoffringar skall kunna åstadkomma ett så betryggande försvar, som öfver hufvud taget är möjligt, och att det under sådana förhållanden är synnerligen lämpligt, ja, angeläget, att en dylik försöksmobilisering *nu* företages. Utan att man ingår i en verklig pröfning af, huru vår försvarsorganisation kan reda sig, om den nu en gång, hvilket Gud förbjude, skulle komma till användning, vet man icke heller, huruvida man får valuta för de uppoffringar i penningar och arbetskraft, som man för försvaret ikläder sig.

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

På grund af dessa nu anförda skäl och med hänvisning dessutom till de skäl, som anförts af utskottet och Kungl. Maj:t, ber jag att nu få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Jag har i en motion tillåtit mig att yrka afslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition. Afven om man skulle anse, att en försöksmobilisering borde anordnas för att pröfva, huru ett hastigt inkallande af en viss del af värnpliktsarmén skulle verka, behöfver man väl icke därför i sammanhang med detta inkallande anställa fälttjänstöfningar. Man kan nu ställa sig den frågan, huruvida de uppoffringar som här begäres af folket, äro nödvändiga, och huruvida tidpunkten nu är lämpligt vald och om man icke på annat sätt kan få utrönt, hvad man önskar veta. Jag är ju lekman på detta område, och följaktligen kan jag här icke döma annat än ur lekmannasynpunkt, men med mitt sätt att se saken, kan jag icke finna annat, än att hvad man här vill ha utrönt kan utrönas på ett för deltagarna mindre kännbart sätt samt att tidpunkten för en försöksmobilisering icke är väl vald.

Om man ser på själfva inkallandet till mobilisering, alltså bortser från själfva de i samband därmed stående öfningarna, hvad är det då, som man vill ha utrönt med detta inkallande? Man vill t. ex. hafva reda på en sådan sak, som huru lång tid det tager för att få kungörelserna uppsatta och anslagna. Men icke bör man väl ändå besvara folk på ett så våldsamt sätt, som här är fråga om, för att få reda på en så enkel sak. Vidare vill man undersöka, huruvida arméns utrustning är fullständig: man vill sålunda undersöka, om de inkallade ha bättre eller sämre skor, om de ha tillräckligt med strumpor, många par eller kanske endast ett par, o. s. v. Jag tycker emellertid, att man bör kunna få reda på sådana saker ändå utan att på detta sätt sammankalla de värnpliktiga. Vi kunna vara öfvertygade om, att ifall det verkligen gällde allvar, skulle nog de, som blefve inkallade till landets försvar, taga med sig så mycket, som de kunna anse sig behöfva och i förhållande till deras ekonomi. Men det är icke säkert, att så sker nu, när det blott gäller en öfning i fredstid. Där göra sig helt naturligt andra synpunkter gällande, och man får således icke något riktigt svar på, huru det skulle ställa sig i krigstid i detta afseende.

Vidare talas det här om persedlarnas ändamålsenlighet och vikten af att utröna, huru kronans uniformer passa manskapet. Ja, detta är ett af de löjligaste skäl, som man väl kan anförä härvidlag. Det vore väl bra mycket bättre och billigare att skicka ut en skräddare i bygden och låta honom ta mått på vederbörande, och på det sättet komma under fund med denna sak, än att på detta sätt sammankalla de värnpliktiga för att låta dem pröfva

kläder. Att gå till väga på det sättet tycker jag verkligen icke är lämpligt.

Hvad vidare angår frågan om truppernas underhåll och förplägnad, som det äfven talats om, så medger jag villigt, att det kan vara bra, att man tar reda på, huru man skall kunna få tillräckligt med lifsmedel samladt. Men detta är ju en sak, som man kan pröfva och undersöka vid de ärligen återkommande fälttjänstöfningarna, så icke behöfver man för den sakens skull ställa till med en mobilisering. Detsamma tyckes det mig, att man äfven kan säga om truppernas transporter.

De skäl, som ur dessa synpunkter anförts, förefalla således åtminstone mig såsom lekman icke bärande, när det gäller att lägga en sådan tunga på de värnpliktige, som en dylik försöksmobilisering verkligen innebär.

Man har här vidare sagt, att tidpunkten är så synnerligen lämplig. Jag kan emellertid icke för min del finna, att så är förhållandet. Det skulle nu blifva samöfningar mellan beväringen och landstormen. Landstormen är emellertid öfvad efter en helt annan härordningsplan än den nu gällande, och således kan man icke säga, att man här skulle få tillfälle att bedöma, huru landstormen enligt den nuvarande härordningsplanen skulle komma att te sig, ty i så fall skulle resultatet komma att blifva fullkomligt missvisande, då ju de af landstormen, som nu skulle inkallas, äro öfvade endast under 90 dagar. Vidare vill jag påpeka, att de äldsta årsklasserna af beväringen likaledes äro öfvade under kortare tid än de yngre årsklasserna. Vi skola komma i håg, att den nya härordningen antogs år 1901 och att det sedan var flera års öfvergångstid, innan den fullt trädde i kraft, så att beväringssklasserna ha först under de allra senaste åren öfvats under den tid, som den nya härordningsplanen föreskrifver. Såvidt jag förstår, kan man således icke säga, att dessa mobiliseringsöfningar skulle lämna ett fullödigt uttryck för hvad man här vill ha reda på, nämligen huru den nya härordningen verkar. Härtill kommer en annan synpunkt. Det har här sagts, att man genom denna mobilisering borde gifva försvarsberedningarna möjlighet att kunna bedöma vår nuvarande härordning. Ja, jag tror alldeles säkert, att de män, som Kungl. Maj:ts regering utsett till detta ansvarsfulla värf, gå samtliga utan undantag till denna pröfning med ett fullkomligt lojalt och ärligt uppsåt att taga reda på hithörande förhållanden och få fram det bästa möjliga resultat af utredningen, men jag har samtidigt den lifliga känslan, att civila män, såsom de flesta af dem äro, icke ha förmåga att fullt själfständigt kunna bedöma resultatet af en dylik mobiliseringsöfning. De måste i viss mån lita på militärernas omdöme. När man då vet, att så godt som alla officerare i vårt land sträfva efter att förlänga öfnings-tiden, då kan man verkligen hysa farhågor för, att resultatet af

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

denna mobilisering blir, att den nuvarande härordningen kommer att kapitalt underkännas af dem, och att sedan förslag skall framkomma om, att det måtte blifva en längre öfningstid för beväringen. Detta blef resultatet af 1900 års mobilisering, och jag och många med mig ha en känsla af, att detsamma möjligen kan blifva följderna af denna mobilisering.

Jag har med detta sökt anföra några skäl utöfver hvad den förste ärade talaren här framhöll och som gjort, att jag icke kan biträda Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber sålunda, herr vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Wallin* instämde häruti.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Att en försöksmobilisering alltid kommer att blifva ganska kännbar för befolkningen inom det område, som drabbas af densamma, det ligger nog i klar och öppen dag för enhver. Detta är också erkänt af föredragande departementschefen och äfvenså af utskottet. Men för att nu göra en försöksmobilisering i minsta möjliga mån kännbar för dem, som däraf drabbas, så har ju utskottet, såsom också utskottets ärade ordförande anført, vidtagit åtskilliga åtgärder, som gå ut på att minska trycket och lätta bördorna. Jag skulle därför vilja göra en vördsam hemställan, att vi vid sådant förhållande icke måtte göra saken mera betungande, än hvad den i själfva verket är.

För det första vill jag fästa uppmärksamheten vid, att enligt upplysningar, som stått oss till buds inom utskottet, så komma denna försöksmobilisering och därpå följande mobiliseringsöfningar ingalunda att affolka de bygder, som drabbas däraf. Det lämnades oss nämligen den upplysningen inom utskottet, att med de olika alternativ, som äro uppgjorda, så kommer inkallelsen icke på någon plats att medföra påföljder, som sträcka sig djupare än till 2½ procent af befolkningen, och då det förhåller sig så, att under repetitionsöfningarna, enligt upplysningar, som samtidigt lämnades, äro ungefär 1½ proc. inkallade, så synes mig, att allt tal om affolkning af någon bygd icke har tillräcklig grund för sig. Härmed synes det mig, att de farhågor, som uttalades af den föregående ärade talaren och som särskildt understrukits uti hans motion, att det skulle blifva på det sättet, att icke ens så många män skulle bli hemma, som vore nödvändigt för kreaturens passning, eller att man skulle blifva nödsakad att helt och hållet nedlägga driften vid Grängesbergs gruffält under tiden, icke ha någon som helst grund för sig. Jag ber nu att i det här sammanhanget också få fästa uppmärksamheten på innebörden af 5 mom. i 3 §, som klargör, att Konungen äger att i vissa fall lämna rätt till befrielse från mobiliseringsöfningens fullgörande. En ärad talare

på stockholmsbänken ville visserligen om den saken göra gällande, att den rätten vore inskränkt allenast till sådana personer, som befunno sig utomlands eller på en sådan ort, att det skulle för dem möta mycket stora svårigheter att inställa sig. Men så är ingalunda fallet, utan hvad som i det afseendet sagts har endast anförts såsom exempel, och Konungens rätt är ingalunda begränsad till dessa exempel.

I den motion, som är afgifven af herr Eriksson i Grängesberg, har denne åberopat sig på, att 1899 års Riksdag afslog ett då framlagdt förslag om försöksmobilisering. Det är sant, men lika sant är, att påföljande år biföll Riksdagen en kungl. proposition i samma syfte. Härutaf framgår alldeles tydligt och klart, att det icke var själfva saken, som rönste starkt motstånd inom Riksdagen, utan det var själfva det sätt, hvarpå man det första året ville bringa saken till utförande; och det må vara mig tillåtet att nu lämna den upplysningen, att vid debatten om försöksmobiliseringen i Andra kammaren år 1900, så tillstyrktes den föreslagna åtgärden af bland andra herr Adolf Hedin på stockholmsbänken — han ville dock ha penningbidraget till de inkallade höjdt till 1 krona om dagen — och med honom instämde så försiktiga landtmän i denna kammare som herrar Jansson i Krakerud och Andersson i Hasselbol. Likaledes yrkade herr John Olsson i Stockholm bifall till det framlagda förslaget, och med honom instämde bl. andra herrar Andersson i Löfhult, Hansson i Solberga och Ericsson i Ahlberga, sålunda landtmän, som i allmänhet voro mycket försiktiga med afseende å den ståndpunkt, som de intogo till sådana förslag, som i något hänseende kunde tänkas vara nymodiga. Förslaget bifölls också med 178 röster mot 33.

Nu vill jag fråga: hvad är då ändamålet med denna åtgärd? Jo, ändamålet är gifvetvis det, att man vill underkasta krigsberedskapen det allvarligaste prof, som under fredliga förhållanden kan ifrågakomma. Vi offra, mina herrar, årligen 80 à 90 mill. kronor för försvaret; och föreligger det då icke det allvarligaste skäl för att verkligen en gång sätta den beredskap, den organisation, som upprätthålles med dessa 80 à 90 mill., på ett synnerligen allvarligt prof?

Nu förmena reservanterna, att det kunde vara nog med det prof, som ligger i själfva inkallelsen, utrustningen och afrustningen. Den meningen kan jag icke dela. Tvärtom synes det mig vara alldeles riktigt, att när man har satt i gång en så pass vidlyftig apparat som en försöksmobilisering är, man då också söker att samtidigt till densamma anknyta mobiliseringsöfningar, ty först därigenom kan man, enligt min mening, bilda sig en uppfattning om den verkliga innebörden och resultatet af 1901 års härordning, och särskildt för försvarsberedningarna anser jag, att det kommer att blifva af stort värde att få ta del af

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ang. en för-
söksmobilise-
ring m. m.
(Forts.)

dessa mobiliseringsöfningar och de resultat, som under desamma komma att ernås. Om man t. ex. ville underkasta brandväsendet uti en stad ett effektivt prof, skulle man då kunna säga, att det vore lämpligt, att man visserligen sammankallade brandkåren till mönstring, men icke låte någon som helst öfning följa på själfva mönstringen? Säkerligen icke. Men det förefaller mig, att det förefinnes minst lika starka skäl för att underkasta landets säkerhetsvakt ett allvarligt prof, ett prof, som icke minst kommer att gå ut öfver den högsta krigsledningen och vissa reservformationer.

Herr Eriksson i Grängesberg uttalade uti sitt nyss hållna anförande den mening, att tidpunkten icke vore väl vald. För min del finner jag den vara synnerligen väl vald. Herr Eriksson antydde också vidare, att utrustningens beskaffenhet skulle man mycket väl kunna utröna på annat sätt, och han förmenade, att med afseende å munderingens ändamålsenlighet, så var det mycket bättre att skicka ut en skräddare i bygden och ta mått på personerna än att kalla in de värnpliktige och låta dem ikläda sig de uniformer, som ligga i förråden. Jag måste säga, med den uppfattning jag har om alla de många viktiga och betydande spörsmål, som hänga samman med arméns utrustning, att jag alldeles icke kan dela herr Erikssons mening i detta fall; och jag försäkrar, att om herr Eriksson med sitt praktiska sinne skulle närmare sätta sig in i, hvilken vidlyftig apparat det är att utrusta vår armé, så är jag öfvertngad om, att herr Eriksson icke kunde ha uttalat en dylik åsikt. Jag är tvärtom fullt på det klara med, att herr Eriksson tydligt och klart skulle insett, att det allra lämpligaste sättet är just att låta de personer, som, om det gällde allvar, skulle inkallas för att ta på sig dessa uniformer, verkligen äfven under lugna, fredliga förhållanden få göra det, på det att man måtte få se, om de principer, som vi tillämpa med afseende på munderingsutrustningen, äro lämpliga, om de i fortsättningen böra följas, eller om man till äfventyrs i ett eller annat hänseende bör vidtaga någon förändring.

Jag ber, herr talman, att få anhålla om kammarens bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman! Då jag tillsammans med herr Lindqvist reserverat mig mot utskottets hemställan, ber jag att med några ord få motivera denna min framställning. Jag vill ingalunda förneka, att det, såsom här ifrån flera håll betonats, är af en viss vikt, att man sättes i tillfälle att pröfva, huruvida de anslag, som hittills äro beviljade för försvarsändamål, komma till sin rätt, så långt detta är möjligt med rimliga oppofringar från medborgarnas sida. Med denna utgångspunkt kan jag säga, att jag delar fullständigt den uppfattning, som herr Branting uttalade, nämligen att ett sammankallande af värn-

pliktige i och för mobilisering kan i viss mån försvaras, om man inskränker sig till själfva detta sammankallande för att pröfva organisationen; men när man i sammanhang med denna försöksmobilisering äfven vill söka att sätta i gång en större fälttjänstöfning och hvad därtill hörer, så tror jag, att man har öfverskridit, hvad som oundgängligen behöfves för att se, hur vår armé skall sammankallas, hur lång tid det skall åtgå därtill, o. s. v. Jag tror nämligen icke, att, om man på den tidrymd, som här är föreslagen, sammanför de olika årsklasser, man af detta lilla extrakt af hela armén får ut någonting nämnvärdt, på hvilket man sedan skall kunna bygga något nytt. Med denna utgångspunkt litar jag heller icke på, att försöksmobiliseringen skall för den sittande försvarsberedningen lämna det förväntade resultatet, i all synnerhet som man, såsom här äfven förut betonats, i mångt och mycket är hänvisad till de uppgifter och de omdömen, som komma att uttalas från befälets sida, just från detta befäl, på hvars nuvarande ledning af armén det hela kommer att hvila.

Den förste talaren, som talade för utskottet, erkände, att denna försöksmobilisering kommer att medföra mycket stora ekonomiska obehag för en stor del af befolkningen, och jag vill med anknytning till de stora ekonomiska obehag, som måste ligga däri, att personer ända upp i fyrtio års ålder skola kallas ifrån sina civila sysselsättningar in till tjänstgöring, för min del säga, att just det djupa grepp, som här skall göras, är af den beskaffenhet, att man icke borde ha tagit till tiden så lång som den nu utstakade. Det har visserligen ifrågasatts, att tiden skulle för samtliga kunna begränsas till 17 dagar, därför att om en person får inkallelsen något senare, har detta endast till följd, att han inställer sig vid mobiliseringen så mycket senare och han skall ju alltid rycka ut samtidigt med de öfriga. Men om jag tänker mig, att den olägenhet, som ligger i ett längre afbrott från den civila sysselsättningen, kan häfvas i början af mobiliseringen, förefaller det mig dock, som om svårigheter skulle i den delen visa sig i slutet af densamma. Om mobiliseringen t. ex. sker i sjetten arméfördelningen, måste ovillkorligen en person, som varit inkallad, komma hem så många dagar senare efter mobiliseringstidens slut, som resan från mobiliseringsorten till hemorten kräfver, och det kan ju därför äfven inträffa, att ett afsevärdt antal måste för denna mobilisering vara borta mer än 17 dagar från sin civila sysselsättning.

Herr Nilson i Örebro ställde i utsikt, att man skulle kunna genom denna mobilisering få erfarenhet om, huru det hittillsvarande hushållningssystemet i fråga om munderingsanslaget utfaller, och att man på grund af de rön, som man sålunda gjorde, möjligen skulle kunna vidtaga några ändringar i det hänseendet. Jag vågar dock betvifla, att man af dessa dagars mo-

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ang. en för-
söksmobilise-
ring m. m.
(Forts.)

bilisering verkligen skall kunna bilda sig ett fast omdöme om, huru den hittills följda hushållningen med munderingsanslaget verkar, och huruvida den föreslagna mobiliseringen skall kunna gifva ett uppslag därutinnan. Jag har den uppfattningen i all synnerhet därför, att man, såvidt jag vet, under senare tid just hållit på med att införa nya principer för munderingsanslagets användning, hvilka principer ännu icke kommit till genomförande vid alla regementen.

För min del får jag säga, att när jag genomläste den kungl. propositionen, kunde jag icke frigöra mig från den tanken, att man genom åtgärden att inkalla ända till 20 årsklasser pålägger statsverket en utgift, för hvilken icke kan ernås något motsvarande praktiskt resultat. Det har uttalats i den kungl. propositionen, att man genom att inkalla landstormen skulle få se, huru pass rustad den kunde vara i persedelväg, hurudana kläder, skor och strumpor manskapet hade o. s. v. Ja, det beror ju helt och hållet på, huru fattigt folket är i landet, om de komma bättre eller sämre utrustade i det afseendet; största delen kommer nog ganska ofullständigt utrustad med kläder till mobiliseringsorten, men icke behöfva vi ha en mobilisering för att taga reda på den enkla saken, att folk har dåligt med kläder och dåligt med skor, för den saken behöfver man sannerligen icke sammankalla folk till mobilisering. Om man alltså tänkt, att mobiliseringen skulle gifva uppslag till, att man i förråden skulle inlägga kläder äfven för landstormen. då vill jag säga, att det behöfvat, om det nu skall anses vara ett sådant, är lika stort före som efter mobiliseringen. De flesta af dem komma nog, som sagdt, i det stycket mycket dåligt rustade till mobiliseringen. Jag är så öfvertygad om detta, att jag anser mig icke kunna vara med om att tillstyrka, att de skola inkallas till lägerplatserna för att man skall få göra en inventering om hur de ha det. Tvärtom tror jag, att mobiliseringen kan bidra till att de få litet sämre, ty de gå dock förlustiga åtskilliga dagars arbetsförtjänst.

Den föregående talaren yttrade, att utskottet vidtagit vissa åtgärder i syfte att mildra de ekonomiska olägenheterna. Jag erkänner detta, men jag hade varit mycket gladare, om utskottet gått ett stycke längre och bifallit äfven den senare delen af herr Brantings motion i samma omfattning, som den bifallit den första, den del nämligen, som afsåg, att staten borde lämna ersättning till sådana personer, som genom mobiliseringen blifvit arbetslösa, Vi ha i detta nu ingen garanti, hur djupt denna arbetslöshet skall gripa omkring sig, där mobiliseringen träffar, ty det beror på, hur Kungl. Maj:t lägger mobiliseringen. Lägger Kungl. Maj:t mobiliseringen så, att alla 20 årsklasserna beröras af densamma på en viss ort, framtvingas också såsom konsekvens en stängning af vissa industriföretag med ty åtföljande arbetslöshet. Vid sådant förhållande kan jag icke inse, hvarför statskassan icke skall

ha samma skyldigheter mot dessa personer, hvilka genom mobiliseringen blifva arbetslösa, som den erkänner sig ha emot dem, som utkallas under fanorna. Det var någon i utskottet, som sade, att ett bifall till detta yrkande skulle innebära sådana konsekvenser ur kostnadssynpunkt, att det kunde vi icke vara med om. Ja, det var just den gamla ståndpunkten man ställde sig på, att när statskassan skall ersätta de verkliga utgifterna, då blir det för farliga konsekvenser, men när familjefadern ryckes från sitt arbete och icke får ersättning, då får han själf se sig om, hvarifrån han kan få brödbiten till de sina. Det hade i stället varit den *riktiga* konsekvensen, om man såsom ett supplement till bifall till Kungl. Maj:ts förslag om bidrag till sådana familjeförsörjare, som utkallas vid mobiliseringen, hade bifallit den del af herr Brantings motion, som afser, att man skall gifva arbetslöshetsunderstöd. Och jag föreställer mig, att vederbörande myndigheter skulle kunna kontrollera så, att man icke obehörigt från arbetsgifvarnes sida passade på tillfället att göra lockout.

Ang. en försöksmobilisering m. m.

(Forts.)

Ja, herr vice talman, som saken står nu, nödgas jag att absolut yrka afslag, men jag skall öppet erkänna, att hade man velat inskränka sig till en mobilisering, skisserad efter det program, som herr Branting lagt fram i sin motion, så skulle jag varit med om densamma. Jag yrkar afslag.

Med herr Thorsson förenade sig herrar *Branting* och *Molin* i Södertälje.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Bergström: Herr talman, mina herrar! Det motstånd, som ute i landet från vissa håll har rest sig mot Kungl. Maj:ts förslag om anordnande under senare hälften af innevarande år eller förra hälften af nästkommande år af en försöksmobilisering, beror utan tvifvel i mångt och mycket på felaktiga föreställningar om den tillämnade mobiliseringens art och omfattning. Den första anmärkning, som har framkommit och som framkommit i ganska starka ordalag särskildt utanför Riksdagen, har gällt det antal värnpliktige, som skulle komma att inkallas. Kort efter det att Kungl. Maj:ts definitiva förslag kommit på kamrarnes bord, hette det, att det blefve dock tolfte delen af Sveriges manliga befolkning i åldern 20—40 år, som skulle ryckas bort från hem och arbete i en half månads tid. Ja, detta fick man fram på det sättet, att den kungl. propositionen angaf, att den tilltänkta mobiliseringen skulle omfatta ungefär hälften af en arméfördelning, och eftersom vi ha sex arméfördelningar, räknade man ut, att de inkallade skulle blifva en tolfte del af alla män i landen mellan 20 och 40 år. Man glömde då till en början, att bland dessa män finnes det ett icke litet antal till krigstjänst odugliga, s. k. kasserade. Här förutom finnes ett icke obetydligt antal icke vapenföra, och af

Ang. en försöksmobilisering m. m. militärbetarna kommer föga eller intet att inkallas vid denna försöksmobilisering. Hur det är ställt med de vapenföra, därtill skall jag komma genast.

(Forts.)

Emellertid, denna absolut felaktiga föreställning, som gått igen på alla möjliga håll under en tid, har egendomligt nog äfven gått igen här i riksdagsmotionerna. Herr Eriksson i Grängesberg har i sin motion sagt, att om mobiliseringen skulle träffa Grängesbergs gruffält, komme minst två tredjedelar, sannolikt tre fjärdedelar af arbetarna att inkallas. Och herr Branting har i sin motion på sid. 5 antydtt, att det skulle kunna hända, »att *samtliga* årsklasser, af hvilka en del måhända icke vid eventuellt krigsutbrott komme att omedelbart användas, skola inrycka i och för mobilisering.» Och nyss sade herr Thorsson, att det vore meningen att taga ett djupt grepp bland de 20 årsklasserna, hvilket han längre fram i sitt anförande förklarade så, att det vore meningen att inkalla ända till 20 årsklasser.

Ja, mina herrar, af det första uppådet är det alltid en årsklass till att börja med, som icke kan inkallas, den första årsklassen, och om försöksmobiliseringen förlägges till den förra hälften af ett år, kan icke heller den påföljande årsklassen inkallas, ty den har icke genomgått beväringsskolan. Och beträffande det andra uppådet är det icke meningen att där af inkalla större styrka, än som behöfves, när armén är ställd på fältfot. Det ställer sig i detta afseende helt olika på olika orter i landet. Det finnes orter i landet, där man icke behöfver taga en enda årsklass ur andra uppådet. Hvad landstormen beträffar, kommer man naturligtvis, särskildt ifall man, i den mån medlen det tillåta, skulle gå till en närmare undersökning af dess förhållanden, att begagna den metoden att låta landstormen gå in i aflösningar och sålunda icke taga in hela styrkan på en gång.

Medan den paroll, som gick ut öfver landet, att man skulle taga rubb och stubb från 20 till 40 år, tycks utgå ifrån att det inom dessa åldrar skulle och kunde tagas ut hundra procent, är det tvärtom så, att det vid försöksmobiliseringen af åldersklasserna från 20 till 40 år icke kommer ut mera än i rundt tal 25 % eller $\frac{1}{4}$. Endast om på något håll man tillika skulle kalla ut landstormen, går det upp till ungefär en tredjedel. Det är det hela; det är verkliga förhållandet. De, som tro, att man skulle komma att taga ut en så oerhörd styrka, ha haft mycket vidunderliga föreställningar om den styrka, vi kunna föfoga öfver på fältfot. Det skulle enligt deras sätt att räkna vara en styrka på 600,000 till 700,000 man, men vår fältarmé är icke mer än cirka 125,000 man.

Jag har särskildt med anledning af herr Erikssons i Grängesberg motion, som ju går på den rena afslagslinjen, sökt

sätta mig in i, hur det skulle ställa sig i Grängesberg. Enligt senaste styrelseberättelsen lär det vid Grängesbergs gruffält finnas 1,102 arbetare utom de minderåriga. För truppförbanden, d. v. s. för mobiliseringen af linjen, skulle där inkallas endast omkring 200 värnpliktige från Grängesberg och dess närmaste omnejd, och i den händelse man på detta område äfven skulle taga ut landstormen vid mobiliseringen, skulle siffran ökas med ett hundratal. Sådana äro de verkliga siffrorna.

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ja, herr Eriksson i Grängesberg var här inne på en annan fråga. Han yttrade, att han såsom lekman på området icke kunde gå in på en närmare kritik af dessa förhållanden, men han trodde dock, att hvad man här vill veta kunde utrönas på annat sätt än genom att anordna en försöksmobilisering, och han gaf sig därvid särskildt in på en del utrustningsfrågor. En af dessa frågor var frågan om bättre och sämre skor. Jag är också lekman på detta område, men så mycket har jag dock lärt mig om förhållandena i krig, att något af det allra viktigaste vid krigstillfälle är just fotbeklädnaden, och jag tror därför, att man icke får såsom herr Eriksson i Grängesberg bagatellisera denna fråga.

Om den andra utrustningsfråga, hvilken af herr Eriksson berördes, har en af utskottets ledamöter redan yttrat sig. Det är likaledes en viktig fråga, frågan, huruvida kläderna, som ligga i förråden, passa för de äldre årsklasserna, hvilka till äfventyrs vid en mobilisering skulle inkallas. Det är alldeles tydligt, att det är af stor vikt, att dessa kläder tillverkas så, att man vid mobiliseringen icke behöfver underkasta dem alltför stora ändringar. Hvart skulle det taga vägen, vill jag fråga, om man vid ett infanteriregemente nödgades ändra t. ex. hvar fjärde uniform på den grund, att individerna i dessa äldre årsklasser vuxit ut och blifvit större än individerna i de årsklasser, som år efter år äro med om öfningarna? Det skulle på ett dylikt regemente röra sig om en tusen uniformer, som i en hastig vändning skulle göras om. Vår krigshistoria lär oss dock, att, när krigets olyckor gått fram öfver vårt land och när de gått fram som allra hårdast, det ofta nog varit i den bristfälliga utrustningen, som skulden legat, och jag tror därför icke, att man får se på denna utrustningsfråga så, som denne talare gjort.

Sedan kommer jag till den andra hufvudanmärkningen, som blifvit gjord, och den gäller den tid, som skulle åtgå. I detta afseende har utskottet lämnat en ganska tydlig och klar utredning, och utskottet har särskildt på sid. 15 i anslutning till denna utredning uttalat den förvissningen, »att de värnpliktiges sammanhållande till sådana öfningar, som här afses, icke skall komma att omfatta längre tid, än som finnes oundgängligen nödig och i intet fall mera än det antal dagar, som enligt departementschefens yttrande är därför afsedt». Det är klart, att

Ang. en försöksmobilisering m. m.

(Forts.)

detta principuttalande kommer Kungl. Maj:t att fullständigt ställa sig till efterrättelse. I praktiken kommer det att ställa sig så — detta vill jag särskildt säga till herr Thorsson — att det blir en undantagslös regel, att den af utskottet angifna tiden blir ett maximum, d. v. s. det blir för beväringen 15 dagar plus in- och utryckningsdagarna, eller tillsammans 17 dagar. Men medeltalet kommer nog att gå åtskilligt därunder, och med anledning af hvad särskildt herr Thorsson yttrade därom, att man borde möjliggöra för dem, som ha längre till sina hemorter, att få äfven denna tid för hemfärden räknad till godo, vill jag erinra, att redan nu förekommer det i liknande fall, att de, som ha längre till sina hemorter, hemförlofvas tidigare, och i de generalorder, som utgå vid mobiliseringen, kommer naturligtvis lämpligheten af att äfven nu så sker att framhållas.

Jag kommer sedan till den hufvudanmärkning, herr Lindqvist särskildt underströk i sitt anförande, att man icke stannat vid en försöksmobilisering i egentlig mening. I herr Brantings motion heter det, att det förslag, som kommit från Kungl. Maj:t, har visat sig vara »af betydligt större omfattning än med ledning af krigsministerns anförande till statsrådsprotokollet den 30 sistlidne januari kunnat förmodas.» Ja, jag hade ett mycket kort yttrande till statsverkspropositionen, inledt med följande ord: »För bedömande af flerehanda viktiga spörsmål rörande landets försvarsväsende, hvilka föreligga till de nyligen bildade försvarsberedningarnas och regeringens undersökning och pröfning, vore utan tvifvel af stor betydelse att på ett begränsadt område utföra en försöksmobilisering. Den försöksmobilisering, som inom den svenska armén ägde rum år 1900, kan nämligen icke läggas till grund för ett bedömande af huru den nuvarande arméorganisationen skulle fungera vid försättande på fältfot.»

I detta yttrande har jag för min del icke kunnat inlägga någonting mindre än en försöksmobilisering i egentlig mening och därmed förenade fälttjänstöfningar af ungefär samma omfattning, som varit beräknade att äga rum år 1900, med tillägg af två dagar till skjutöfningar.

Skulle man vidtaga en så omfattande åtgärd, som en försöksmobilisering i hvarje fall är, utan att gå till sådana öfningar, vore det ungefär, som det kanske tedde sig för litet hvar för några årtionden sedan vid sprutmönstringarna i de samhällen, där man icke fått ett mera modernt brandväsende och där man kom tillsammans med sprutor och hinkar och sedan gick hem igen utan att ha pröfvat denna attiralj eller dem, som skulle använda den. Jag har sedermera bevitnat, hvad följderna varit i det samhälle, där jag befann mig. Jag vill fästa uppmärksamheten på, hvart det skulle leda, om man skulle gå den begränsningens väg, som herr Branting tänkt sig, därvid jag i förbigående anmärker, att herr Branting synes ha räknat med, att

man skulle kunna använda ända till 15 dagar för fälttjänstfö-
ningar, hvilket ju icke är fallet. Om man emellertid skulle gå
den väg, som herr Branting antydt, att bringa ned tiden för fält-
tjänstföningarna, ja, då äfventyrar man något, som den ärade
motionären säkerligen icke skulle vilja vara med om, nämligen
att en frestelse uppstode hos vederbörande befäl att taga ut på
kortare tid mera, än man rimligen och lämpligen bör försöka
taga ut af de äldre årsklasserna. Regeringen har tänkt sig, att
man icke skulle gå så till väga. Regeringen har alltid afsett,
att man i de generalorder, som närmare skulle reglera denna
mobilisering, skulle fästa vederbörandes uppmärksamhet på, att
det icke går an att af de äldre årsklasserna kräfva ut mera än
de tåla, utan att man bör behandla dem alldeles, som om de
verkligen vore i fält. På samma gång har regeringen ärnat
sörja för, att den föda, som skulle stå till buds för de värn-
pliktige, som uttagas, skall vara mera närande och kraftig än
den vanliga fredsprovianten, åtminstone i hufvudsak. Emeller-
tid har regeringen icke förbisett, och det har också blifvit sagdt
i propositionen, att en mobilisering alltid måste blifva mycket
kännbar, mycket betungande för de mobiliserade och deras fam-
iljer, och det är just därför, som regeringen också sökt bereda
möjlighet till frikallelse i vissa fall från mobiliseringen och fram-
för allt till understöd åt de behöfvande familjerna. Mot hvad
utskottet i det senare afseendet ytterligare fogat till liksom också
mot de förhöjningar i dagaflöning, portionsersättning m. m., som
ntskottet föreslagit, kan regeringen gifvetvis intet ha att invända,
utan ser detta med tillfredsställelse. Därtill kommer, att, som
här redan framhållits i debatten, regeringen genom en särskild
lag har sökt bereda den inkallade värnpliktige trygghet för, att
han icke skall gå förlustig sin anställning därigenom och blifva
skild från sin tjänst eller sitt arbete.

Herr Lindqvist har vidare här liksom i sin och herr Thors-
sons gemensamma reservation framhållit som ett hufvudskäl för
afslag, att utskottet ej tagit ringaste hänsyn till det af herr
Branting i hans motion framförda yrkandet om beredande af
ersättning till de arbetare, »hvilka själfallet blifva sysslolösa
vid de fabriker och industriella anläggningar, där majoriteten
af arbetarstammen uttages i försöksmobiliseringen.» Ja, i afse-
ende å detta vill jag till en början endast erinra, att det icke
lär blifva så, att majoriteten af arbetarstammen kommer att
tagas ut vid mobiliseringen. Detta har jag ju redan framhållit.
Huru skulle det väl i det afseendet, som reservanterna och herr
Branting berört, ställa sig i krigstid, då mobiliseringen antag-
ligen komme att omfatta hela landet? Tro herrarna, att då all-
ting skulle komma att stå stilla i vårt land i öfrigt i fråga om
fredlig id? Ja, mina herrar, det vore ytterst olyckligt, om så
vore, ty då skulle det sannerligen icke finnas någon långvarig

*Ang. en för-
söksmobilise-
ring m. m.
(Forts)*

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

motståndskraft i vårt land, utan denna skulle mycket snart förlamas. Det är klart, att vid krigstillfällen är det ytterst angeläget, att såväl jordbruk som alla andra näringar såvidt möjligt hållas i gång, och liksom man får sträfva därtill, om olyckan skulle gå öfver oss, så få vi väl äfven nu vid försöksmobiliseringen lita till, att det fredliga arbetet icke afstannar.

Det är två synpunkter, ur hvilka enligt regeringens förmenande anordnandet af den nu föreslagna försöksmobiliseringen är af väsentlig betydelse. Den ena är försvarsberedskapens. Herr Lindqvist talade här om att man skulle verkställa en krigslek, som hans uttryck föll. Regeringen har icke alls med sitt förslag åsyftat, att man skulle gifva sig in på något slags »leka krig»; den har åsyftat att se till, huru pass beredda vi äro, om det skulle gälla allvar. Jag har för ett par tre månader sedan uttalat, att från regeringens sida allt skall göras för att den försvarskraft och de försvarsmedel, vi äga, må vara redo, om det skulle gälla vårt lands neutralitet, dess själfständighet och säkerhet. Intet skall därvid eftersättas eller underlätas, och så till vida som försöksmobiliseringen är ett led i regeringens åtgöranden för försvarsberedskapen, så vågar jag också räkna på, att förslaget om densamma skall vinna Riksdagens tillslutning.

Herr Lindqvist talade tillika om, att det vore egendomligt att i fredstid pröfva en dylik apparat. Ja, men, mina herrar, när skall profvet ske, om icke i fredstid, därest vi skola, i den händelse kriget kommer, kunna vara beredda? Uti hvarje något så när välskött företag, större eller mindre, lärar väl årligen ske grundliga undersökningar af, huru företaget arbetar. Skulle det då, mina herrar, vara för mycket att, när det gäller vår svenska armé, dess organisation och dess beskaffenhet på fältfot, någon gång göra en inventering och ett bokslut, åtminstone, såsom det här är föreslaget, inom en tolfedel af den svenska armén? Det kan måhända böra ihågkommas, att den svenska armén drager en kostnad år efter år af 50 till 60 millioner kr. om året. Skulle det vara för mycket, att vi någon gång, som nu är föreslaget, gifve ut en hundradel af denna årliga kostnad för att göra en sådan undersökning? Skulle det vara för mycket, om vi begärde, att 2% af befolkningen mellan 20 och 40 år i vårt land för detta ändamål skulle ställa sig till förfogande?

En sådan inventering, ett sådant bokslut är enligt mitt förmenande så mycket viktigare, därest det är fråga om, att företaget i viss mån skall omorganiseras, och härmed är jag inne på den andra synpunkten, försvarsutredningens. Försvarsberedningarna komma att ha att behandla många viktiga organisationsfrågor rörande vår armé. I den kungl. propositionen är på två ställen hopsummeradt, hvilka viktiga erfarenheter som böra kunna göras vid en försöksmobilisering. Jag skall bland dessa erfarenheter här endast framhålla två. Den ena afser att se till,

hur det är ställdt icke allenast med tillgång på reservbefäl, utan äfven med detta reservbefäls användbarhet, och den andra att utröna de äldre årsklassernas skjutskicklighet. Det är två mycket viktiga frågor, som komma att föreligga till försvarsberedningarnas pröfning och som i dessa hänseenden böra praktiskt belysas, för att försvarsberedningarna skola kunna bilda sig en grundad mening. Det är regeringens afsikt, att medlemmar af försvarsberedningarna skulle få tillfälle att på nära håll följa mobiliseringsöfningarna, och då böra de sålunda icke behöfva uteslutande lita till, hvad armébefälet kan hafva att säga om mobiliseringsöfningarna och deras resultat. Jag säger detta gentemot herr Thorsson, som tycktes hysa en farhåga i det hänseendet. Studium af handlingar är ju mycket bra, åhörande af muntliga framställningar, vare sig i form af föredrag eller kortare svarsyttranden, kan ju också vara fördelaktigt, då tillfälle därtill bjudes på olika militära områden. Men för min egen del finner jag det ännu viktigare, att, när det gäller viktiga ting, man får med egna ögon iakttaga det, man skall bilda sig en mening om. Och jag tänker det är så med andra som med mig. Särskildt finnas ju i denna kammare några ledamöter af civilkommissionen, och de torde icke vara alldeles främmande för erfarenheten af, hvad det kan betyda, att man icke allenast läser handlingar, utan äfven får se hvad handlingarna gälla.

Mina herrar, det mål, som den nuvarande regeringen har satt sig före på försvarets område, är att åvägbringa ett alltigenom planmässigt och väl ordnad försvarsväsen, som står i öfverensstämmelse med våra tillgångar och som icke pålägger personliga bördor utöfver det strängt nödvändiga. I afseende å försvarsberedningarnas nyss påbegynta arbete ha vi ännu icke kommit så särdeles långt på den vägen, men vi ha dock tagit ett steg under denna riksdag. Ett förslag är genomfördt, nämligen förslaget med afseende å de icke vapenföra. Det är min öfvertygelse, att i försöksmobiliseringen ett medel kommer att beredas försvarsberedningarna och statsmakterna att bättre afväga, hvad som ur försvarets synpunkt betyder mera och hvad som betyder mindre, och således med större säkerhet gå fram på de planmässiga kostnadsberäkningarnas och besparingarnas väg mot det slutmål, som vi vilja vinna: ett väl ordnad försvar med nödig hänsyn tagen till vårt lands bärkraft och andra samhällsbehof.

Herr talman, jag ber få anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Sedan nu åtskilliga yttranden i denna viktiga fråga hållits, yttranden från de båda partier, på hvilka regeringen stöder sig — och jag kan säga, att ungefär hvarannan talare var af det ena och hvarannan

Ang. en försöksmobilisering m. m
(Forts.)

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

af det andra partiet, liksom äfven deras yrkanden gått hvarannan gång för afslag och hvarannan gång för bifall — så må det vara naturligt, att äfven från högerhåll i denna viktiga sak säges ett ord om den uppfattning, man där hyser i denna fråga. Jag vill då säga för min del, att jag till fullo uppskattar och inser den stora betydelsen af denna försöksmobilisering. Jag tror, att man visst icke behöfver draga fram de gamla utslitna exemplen om eldsvådor och brandredskap för att inse den saken. Har man en arméorganisation, har man en armé, så är det alldeles gifvet, att man måste undersöka och se till, om allt fungerar ordentligt. Jag skall icke alls inlåta mig på några vidlyftiga utredningar om den saken, ty, såvidt jag förstår, har utskottet motiverat det mycket väl, liksom äfven gjorts i den kungl. propositionen. Jag vill dock säga det, att om man gör en dylik försöksmobilisering, så är det väl af allra yttersta vikt, att man verkligen ur denna stora apparat, denna kostsamma anordning tager ut verklig valuta. Därför anser jag, att hvarje förslag att nedsätta den tid, som här varit ifrågasatt, är ett olyckligt förslag, och jag har därför också med glädje hälsat, att t. ex. herr Branting återtagit sitt yrkande, såvidt jag kan förstå, då han instämde i yrkandet på rent afslag och därmed hans förslag är helt och hållet bortelimineradt, och att frågan således nu endast gäller afslag å eller bifall till utskottets hemställan.

Emellertid skulle jag vilja säga vidare, att det vore dock önskvärdt, att herr krigsministern, när han går till denna försöksmobilisering, icke gör alltför vidlyftiga inskränkningar i densamma. Om jag icke uppfattade honom alltför illa i det anförande, han nyss hade, så var det där, om icke precis eftergifter åt det håll, som helst önskar, att det icke blir någonting alls, så dock den ena antydning efter den andra, att det skall göras så lindrigt som möjligt och så många inskränkningar som möjligt, och att det hela skall ställas så litet betungande som möjligt. Naturligtvis kan jag instämma med honom i, att man icke bör göra det onödigt betungande, men å andra sidan skulle jag dock vilja bestämdt framhålla den uppfattning, som han själf uttalat tidigare, att när man gör en försöksmobilisering, skall man verkligen göra den så, att man har en bestämd, tydlig och klar erfarenhet från den försöksmobilisering man gjort, på det att man icke efteråt må kunna säga, att det fattades det och fattades det, det var synd, att man icke gjorde det också, det var synd, att man icke inkallade de årsklasserna, den landstorsafdelningen o. s. v. När det nu skall göras någonting, så tror jag, att från högerhåll den uppfattningen göres gällande, att det skall göras så, att man får verklig valuta för de kostnader, som på saken nedläggas.

Jag har utöfver detta icke något vidare att tillägga. Herr krigsministern slutade med att hemställa, att Riksdagen ville un-

derstödja detta förslag, och att Riksdagen ville i det fallet främja saken, med ett ord att Riksdagen ville bifalla utskottets hemställan. Jag skulle vilja säga herr krigsministern det, att i denna fråga skall nog högern gifva honom sitt understöd, och därför ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

*Ang. en för
söksmobilise-
ring m. m.
(Forts.)*

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet, då herr krigsministern tydligen i början af sitt anförande använde ett brottstycke af en tidningsartikel, i hvilken jag sökte samla mina första intryck af Kungl. Maj:ts förslag angående en försöksmobilisering, och då han här gaf en bild af den omfattning, som den kungl. propositionen har, en bild, som verkligen, det får jag säga, verkade fullkomligt öfverraskande för mig och, antar jag, äfven för en stor del af kammarens ledamöter. Då jag hörde förra delen af herr krigsministerns anförande, så gjorde jag mig ovillkorligen den frågan: hvarför hela denna stora anordning, hvarför hela detta stora lagförslag och allt detta, om det gäller en så relativt liten sak, som herr krigsministern här försökte göra detta till? Men jag kan icke finna, att det föreliggande lagförslaget gifver något som helst stöd åt den uppfattningen, att det verkligen rör sig om en så liten sak, som här ifrågasatts, såvidt jag kan förstå. Lagförslaget medgifver Kungl. Maj:t full rätt att utkalla samtliga årsklasser mellan 20 och 40 år och detta inom en half arméfördelning, d. v. s. en tolfedel af vår försvarskraft. De inskränkningar i den förfoganderätt öfver försvaret, som denna lag medgifver, skola i så fall enligt min uppfattning bero af Kungl. Maj:ts eget skön, men lagförslaget, sådant som det här med all sannolikhet blir antaget af Riksdagen, gifver icke de begränsningar, som herr statsrådet här framhöll såsom alldeles gifna.

Naturligtvis måste jag också under herr krigsministerns anförande göra mig den frågan, om det icke är meningen att taga ut de äldre årsklasserna af andra uppbådet, hvarför har då icke detta på något sätt kommit till uttryck i det lagförslag, som förelagts Riksdagen? För min del får jag säga, att om det är meningen att göra mobiliseringen af så relativt inskränkta dimensioner, som herr krigsministern här försöker göra gällande, att den skulle bli, då är det verkligen stor skada från regeringens egen synpunkt sedt åtminstone, att regeringen icke har från början på lämpligt sätt låtit land och folk få veta om detta. Ty stora massor af oss ha sväfvat i fullkomlig okunnighet om detta. Jag tror nu för min del icke alls, att lagförslaget som sådant gifver dessa begränsningar, som herr krigsministern här framhöll, såsom de, hvilka voro af Kungl. Maj:t afsedda, och ur den synpunkten tror jag, att lagförslaget är synnerligen riskabelt att antaga.

Så har herr krigsministern liksom någon föregående talare

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

sökt skjuta försvarsberedningarna i förgrunden. Det är för försvarsberedningarnas skull man gjort hela denna försöksmobilisering. Det är, för att erfarenheten af denna skall lända försvarsberedningarna till stöd och hjälp i deras arbete. Jag får uttala min förvåning öfver detta, då försvarsberedningarna icke på något sätt blifvit i det afseendet åtsporda, vare sig om behöfligheten af denna mobilisering eller om lämpligaste sättet för dess anordnande. Icke ett ord har, såvidt jag vet, varit fälldt inom försvarsberedningarna om denna sak, utan regeringen har fört fram den utan något som helst samråd med försvarsberedningarna. Åtminstone för mig var det en fullkomlig öfverraskning, när jag i trontalet fick höra, att denna försöksmobilisering skulle komma till stånd, som försvarsberedningarna icke alls påkallat. Då jag tillhör en af beredningarna och väl skall bli en af dessa civila människor, som skulle titta på försöksmobiliseringen, så skall jag icke på förhand uttala mig om densamma. Men det skulle glädja mig mycket, om jag, när det stora arbetet är färdigt, skulle kunna säga, att denna försöksmobilisering icke blifvit ett afsevärdt hinder för att vinna den begränsning i bördorna, som landets flertal helt säkert önskar. Jag misstänker, att officerarne nog komma att draga försorg om att de erfarenheter, som genom försöksmobiliseringen skola vinnas, bli af den beskaffenhet, att land och folk sannerligen icke få någon glädje af försöksmobiliseringen. 1900 års försöksmobilisering gaf till resultat, att man 1901 kunde genomdrifva en ny härordning med åtta månaders värnplikt, och det ligger icke alls utom det tänkbaras område, att officerarne, som äro skickliga i våra dagar icke bara på det militära området utan äfven på det politiska, mycket väl skola kunna manövrera så, att försöksmobiliseringen blir en handräckning åt de krafter, som arbeta för en förlängning af värnplikten och arbeta för att öka militärbördan i stället för att minska densamma. Jag skall bli glad, säger jag, om jag icke skall bli sannspådd i dessa mina farhågor.

Slutligen vill jag på grund af det klander, som riktas mot oss socialdemokrater, därför att vi i denna fråga intagit en afvisande ståndpunkt, säga, att, när den första opinionen började framväxa mot regeringens förslag, ingen enda man, såvidt jag vet, inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen deltog i dessa opinionsyttringar, därför att vi från vårt håll kräde att få se på papperen först, se hela förslaget, innan vi bildade oss något som helst omdöme därom. För min del uttalade jag mig inför mina valmän i påsk, att jag absolut icke kunde intaga någon ståndpunkt här, förrän jag fått se förslaget. Men när jag fått se förslaget och fann, att det gick så långt utöfver, hvad den senaste försöksmobiliseringen var — det kan ju ändå icke herr statsrådet förneka, att detta är ofantligt mycket mer än hvad som sist var före och hvad som t. ex. vid 1899 års riksdag, då

högern hade majoritet, af denna kammare *afslogs* — när man fått se, att förslaget är af dessa dimensioner, måste man väl ändå säga sig, att det vill till otroligt starka skäl för att man skall rycka ut medborgarne från deras arbete, från deras dagliga id, dagliga sträfvan för brödet, att det vill till orimligt starka skäl, säger jag, ifall man skall gå med på att rycka bort folk på detta sätt från sina familjer och kanske från sitt uppehälle. Den uppfattningen uttalar jag här liksom i den uppsats, hvaraf herr krigsministern varit vänlig taga med en bit i sitt anförande. Jag uttalar här som där, att min uppfattning är den, att man får icke experimentera på detta sätt med folk, icke experimentera med de fattiga klasserna i landet, när icke tvingande skäl därtill föreligga. Sådana anser jag för min ringa del icke här föreligga, och därför har jag från början ställt mig på afslagsständpunkten, och det kommer jag också göra vid den blifvande voteringen.

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Tro, mina herrar liberaler, att många människor, som anars icke äro ovilligt sinnade mot regeringen, äro uppriktigt ledsna öfver, att en af de första åtgärderna af vänsterregeringen blef att på detta sätt skrida till ett beslut och en åtgärd, som, sanna mina ord, om högerregeringen i fjol kommit med det samma, skulle tillbakavisats med ett sådant eftertryck, att högerregeringen helt säkert däraf skulle känt sig mycket, mycket illa berörd.

Herr talman! Jag ber att få biträda yrkandet om afslag å utskottets hemställan.

Herr Persson i Tofta: Herr vice talman, mina herrar! Utgången af denna fråga är synbarligen alldeles gifven, och jag skall därför bara i all korthet göra ett par erinringar eller rättare framställa ett par spörsmål.

Jag vill icke alls neka till, att det framhållits ganska goda skäl för försöksmobiliseringen. Bland annat har det, om icke precis vid denna debatt, men dock förut, framhållits, att det vore nödvändigt att här hafva strids- och skjutöfningar under mobiliseringen för att utröna i hvad mån de värnpliktiges öfningstid möjligen också skulle kunna inskränkas i framtiden; och det är egentligen med anledning däraf, som jag nu har några ord att säga.

Jag skulle då till en början vilja fråga: hvem skall fastslå, huru försöket utfallit, skall det vara det högre armébefälet eller försvarsberedningarna? Det förefaller mig i hvilket fall som helst blifva ganska svårt att få resultatet fullgiltigt fastslaget. Vidare, om man på ett eller annat sätt kommer till den uppfattningen, att profvet utfallit otillfredsställande, och sålunda kan peka på behofvet af ökad öfningstid för de värnpliktige, är man då beredd på att taga konsekvenserna äfven af ett sådant resultat?

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Det är endast dessa små erinringar jag velat göra, och jag har icke något skäl att yrka afslag, utan kan mycket väl biträda utskottets hemställan.

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr vice talman, mina herrar! Jag nödgas med anledning af herr krigsministerns yttrande säga några ord. Som vi märkte, betonade herr krigsministern med stor skärpa, att det här ingalunda gällde ett inkallande, såsom det sagts, af $\frac{1}{12}$ af vår värnpliktsarmé. Nej, säger han, det skall bli en väsentlig begränsning.

Nu har jag själfallet, då jag suttit i utskottet, läst den kungl. propositionen, och jag har icke i den kunnat finna något annat än att regeringen här yrkar bifall från Riksdagen att till denna försöksmobilisering få inkalla en half arméfördelning. Det står icke utskrifvet på något ställe, efter hvad jag funnit, att man skall begränsa den endast till en del af årsklasserna, utan faktiskt har Kungl. Maj:t rätt, om Riksdagen bifaller propositionen nr 182, att inkalla alla dessa årsklasser, om Kungl. Maj:t så önskar, och jag tänker mig, att här Riksdagen biträdt förslaget om försöksmobilisering, sådant det utformats af Kungl. Maj:t, så skola nog de militära myndigheterna sörja för, att de få så mycket material som möjligt att röra sig med. Och sedan herr Lindman med ganska stor skärpa understrukt, att om försöksmobilisering skall göras, den icke skall ske med sådana begränsningar, som krigsministern omnämnde, utan göras så omfattande och kraftig som möjligt, och således den starkaste meningen inom högern kräfver, att här icke får bli inkallande af endast en del af dessa årsklasser, utan hälften af en arméfördelning, synes detta nog kunna befaras.

Det har vidare af herr krigsministern betonats, att försöksmobiliseringen ingalunda får ske så, att någon industriell drift inställes genom sådant inkallande. Jag ber att få säga herrarne, att jag, som Ni nog förstå, har rätt stor kännedom om hur det är ordnad på fabriker, verkstäder och industriella verk, och jag ber att få säga, att om t. ex. på en skofabrik det ryckes bort en del af arbetarne — det behöfves sannerligen icke bli två tredjedelar, utan jag tror till och med att det skulle räcka med en tredjedel — så nödvändiggör detta, att fabriken stoppas under den tid arbetarne äro ute. Där bedrifves tillverkningen så, att arbetet går från den ena maskinen till den andra; det är en fortlöpande kedja, tager man bort en länk äro de öfriga urståndsatta att utöfva sin verksamhet. Sålunda kommer det otvifvelaktigt att här bli en sådan återverkan, som vi sagt, och då bli en hel del människor sysslolösa.

Herr krigsministern betonade vidare, att det var alldeles nödvändigt, och det har sagts ut i propositionen, att få försöksmobiliseringen för att pröfva skodon och kläder. Ja, jag får då

säga, att det synes mig vara ganska märkligt, att man skall behöfva göra en försöksmobilisering för att se, om skodonen skola lämpa sig vid ett eventuellt krigsutbrott. Jag tänker mig, att man icke skulle behöfva tillgripa en sådan apparat exempelvis midt i vintern för att se, om skodonen äro tillräckligt väl afpassade, välgjorda och tillräckligt täta, så att icke folk bli förfrusna. Med ett sådant experiment förutsätter man, att dessa människor skola utsätta sig för risken att taga skada, om icke skodonen äro tillräckligt väl utförda. Är det däremot meningen att pröfva, om skodonen passa vid marscher, tänker jag, att man har tillfälle därtill vid vanliga marscher och fälttjänst-öfningar och ännu bättre än under en försöksmobilisering, där väl marscher icke förekomma i sådan utsträckning, som under fälttjänstöfningar.

Och hvad beträffar klädespersedlarne, som ligga i förråden, får jag säga herrarne, att jag tror, att om det gäller att undersöka om kläderna passa de inkallade, som möjligen fått en sådan fetma, att de befintliga klädespersedlarne icke skulle passa, man skulle kunna uppdraga åt de personer, som äro inrymda i vår värnpliktsarmé att låta skrädarne hemma taga mått och skicka dessa till vederbörande förvaltningar. Man kan då jämföra måtten och se, om icke de i förråden liggande klädespersedlarne, rockar, byxor m. m., kunna inrymma vederbörande personer. Nog förefaller det dock vara ganska öfverflödigt att kalla in 10.000 människor för att se, om klädespersedlar passa på dem. Detta skulle kunna provas på annat sätt.

Det blir nog, som också herr Rydén sade, själfvallet ett annat resultat af försöksmobiliseringen, och man kan icke frigöra sig från den känslan, att man sträfvar efter att få fram det resultatet, nämligen att genom denna försöksmobilisering få fram bevis för behöfvet af ökad öfningstid. Ett sådant förslag skulle emellertid, därom kunna vi väl alla vara ense, uti hela landet möta ett så kompakt motstånd att det synes vara lönlöst att hoppas, att man med försöksmobiliseringens hjälp skulle kunna slutligen trumfa igenom en sådan utsträckning af öfningstiden.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid saken, utan ber att till sist blott få säga att herr Lindmans anförande syntes mig gifva ännu starkare stöd för vårt afslagsyrkande. Ty af hans anförande framgick, att högern under inga förhållanden vill gå med på en lindring i fråga om inkallande. Nej, högern vill att alla årsklasser skola kallas in och att den föreslagna tiden skall utnyttjas i sin fulla utsträckning. Jag fruktar att regeringen kan komma att falla undan för påtryckningen från det hållet, lättare än för den påtryckning, som öfvas från socialdemokratisk sida och som man från högerhåll så mycket klagat öfver. Jag tänker mig, att vi här nog få bevittna en sådan där

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

skön samverkan mellan högern och det liberala partiet, och detta gör, att man ställer sig än mera tveksam inför denna sak, än man eljest kanske skulle gjort.

Herr Nilson i Örebro: Den siste ärade talaren hyste de största farhågor för att regeringen skulle falla undan för trycket från höger, under det att hans ärade sidokamrat gaf uttryck åt en viss farhåga för att regeringen skulle falla undan för trycket från vänster. Då trycket sålunda kommer att tämligen jämt fördelas från båda hållen, synes man kunna hysa de allra bästa förhoppningar om att regeringen skall veta att träffa den rätta och riktiga gyllene medelvägen.

Det var emellertid icke för att konstatera detta, som jag begärde ordet, utan närmast i anledning af det yttrande, som min mycket värderade kamrat, herr Thorsson, hade. Han erinrade om att utskottet icke velat tillstyrka herr Brantings förslag rörande ersättning åt dem, som kunde komma att drabbas af arbetslöshet på grund af denna försöksmobilisering, och han sade att detta berodde därpå, att det varit en ledamot i utskottet, som varit rädd för de konsekvenser, som däraf skulle följa. Ja, det må vara den utskottsledamotens enskilda mening, men det var ingalunda utskottets uppfattning. Utskottet har ju icke talat ett enda ord om konsekvenserna. Däremot har utskottet ansett, att någon som helst utredning icke förebragts därom, att arbetslöshet kommer att uppstå genom försöksmobiliseringen, utan utskottet har tvärtom genom vunnna upplysningar om verkliga sakförhållandena vid en del industricentra fått den uppfattningen, att någon fara för sådan arbetslöshet icke föreligger.

Jag ber slutligen att i anledning af det anförande vi nyss hörde af herr Lindqvist få säga några ord angående arméns munderingsutrustning. I arméns förråd ligga uniformer af något öfver 20 olika storlekar. De storlekarne ha arméns vederbörande experimenterat sig till på ungefär den väg, som antyddes af herr Eriksson i Grängesberg. Man kan emellertid icke känna sig alldeles viss om att antalet plagg inom hvar och en af dessa storlekar är det lämpliga. Man kan ej heller känna sig fullt öfvertygad om, huruvida man icke behöfde anskaffa ännu någon storlek, som icke nu finnes.

Jag tillåter mig slutligen erinra om, att civilkommissionen under sina besök i arméns munderingsförråd har kommit till den meningen, att enda sättet att härutinnan vinna en bestämd och klar uppfattning är att gå den väg, som Kungl. Maj:t här förelagt Riksdagen, nämligen att låta manskapet verkligen ikläda sig uniformerna, för att se, om dessa passa eller icke. Om den saken gjorde också civilkommissionen för, om jag minnes rätt, två år sedan framställning till Kungl. Maj:t.

Jag anser sålunda, att inga som helst skäl förebragts för att

icke bifalla utskottets hemställan, och vidhåller det yrkande, jag förut framställt.

Ang. en försöksmobilisering m. m.

(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Bergström: Herr talman! Endast ett par ord med anledning af herr Rydén yttrande. Herr Rydén har sagt, att förslaget, sådant det föreligger, icke gör sådana begränsningar i afseende på inkallelsen, som hade framkommit af mitt yttrande, utan ger Kungl. Maj:t rätt att inkalla ända till 20 årsklasser. Ja, det är sant, någon sådan begränsning gör förslaget icke, men mobiliseringsbehovet gör begränsningen. Det kan ju aldrig komma i fråga, när man skall mobilisera en styrka, att man mobiliserar till större mått än mobiliseringstabellen anger. Och om icke mobiliseringsbehovet hade fastslagit en gräns, så skall jag tala om för herr Rydén, att när det gäller att mobilisera en half arméfördelning, skulle de pengar, som Riksdagen anvisar för ändmålet, åstadkomma en sådan begränsning.

Jag skall här icke gå närmare in på den frågan, hur det kunde ha gått, om högerregeringen hade väckt ett dylikt förslag. Det skulle väl i så fall ha skett vid senaste riksdagen. Jag kan emellertid nämna för herr Rydén, att dagen före den i sistlidne januari månad, då förslaget om en försöksmobilisering frambars inför Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t fattade sitt beslut härom, yttrade till mig en socialdemokrat att han vore alldeles på det klara med, att en försöksmobilisering inom vår armé vore en så nödig och nyttig sak, ett han skulle ha gått med på ett förslag därom, äfven om det framburits af en högerregering och till och med om denna hetat Lindman.

En talare framställde den frågan, hvilka som skulle fastställa resultatet af denna försöksmobilisering, armébefälet eller försvarsberedningarna. Ja, mina herrar, det är klart, att efter anordnandet af en dylik öfning redogörelser för densamma komma att afgifvas både från militärt håll och ifrån försvarsberedningarna.

Herr Lindqvist talade om, att, när nu detta lagförslag möjliggör inkallandet af ända till 20 årsklasser, de militära myndigheterna nog skulle sörja för, att flera årsklasser blefve inkallade, än jag antydt. Nej, herr Lindqvist, det komma de icke att göra, och om något dylikt skulle försökas mot allt hvad planer heter, så ligger det icke i de militära myndigheternas hand att besluta detta. Hvad som beslutes, beslutes af Kungl. Maj:t, inför hvilken i detta fall jag och icke de militära myndigheterna är rådgifvare.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Jag vill genast fråna början tillkännagifva, att jag icke har något annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Jag begärde ordet med anledning af herr krigsministerns anförande, hvilket tillfredsställde mig ganska mycket. Om det icke hade hållits, skulle åtminstone landtbefolkningen helt naturligt lefvat i den uppfattningen, att Kungl. Maj:t skulle i enlighet med den föreslagna lagens ordalydelse taga ut hela den rätt, som lagen gifver. Jag har lefvat i den öfvertygelsen, att motionärerna i detta fall nästan haft rätt, ända tills jag nu fick höra denna förklarande utläggning af herr statsrådet. Det enda, som, såvidt jag läst, här säges om huru mycket folk, som skulle tagas ut till denna försöksmobilisering, är följande: »En försöksmobilisering kommer alltid att blifva ganska känbar för befolkningen inom det område, där densamma äger rum. Öfnin-garna böra därför icke erhålla alltför stor omfattning. De här ifrågasatta mobiliseringsöfningarna beräknas, fränsedt vissa landstormsområden, icke heller komma att omfatta större truppstyrka än ungefär hälften af en arméfördelning.» När lekmannen läser detta, får han naturligen den uppfattningen, att Kungl. Maj:t har rätt att taga ut denna truppstyrka från ett betydligt mindre område än en arméfördelning, och skulle det tillämpas på det sättet, så skulle väl motionärerna ha rätt i sin uppfattning att hvarenda man mellan 20 och 40 år, som är värnpliktig, skulle komma att tagas ut. Nu hör jag emellertid till min glädje, att icke mer än högst 25 å 30 procent skulle uttagas, och då måste åtminstone området bli betydligt större, än ett halft arméfördelningsområde. Det var väl att detta blef klart utsagdt.

I hvarje fall kommer naturligtvis denna försöksmobilisering att medföra känbara uppoffringar för landtbefolkningen, hvilka uppoffringar jag emellertid är öfvertygad om att denna befolkning gärna skall underkasta sig med hänsyn till det stora mål, som man här afser att vinna.

Se vi så på de lagar, man nu är i färd med att antaga, så tillförsäkra dessa ersättning åt nästan alla, som träffas af denna försöksmobilisering. Både beväringssynglingarna och landstormsmännen få ersättning och de af dem, som äro familjeförsörjare, få ju ett rätt afsevärdt tillskott i penningar, hvidan förlusten i detta fall icke kan bli stor. Likaså få de, som träffas af rekvisioner, full ersättning så att intet behöfver göras för intet. Men det finnes en klass, som träffas och träffas ganska hårdt, och det var äfven och närmast för att framhålla detta som jag begärde ordet. Jag syftar nämligen på husbönderna till de lagstadda tjänarna. Det kommer icke i fråga att jag skulle vilja säga något mot förslaget af detta skäl, men jag har dock velat påpeka saken. Om en husbonde har en eller flera drängar och alla dessa kallas ut enligt mobiliseringslagen, så få ju dessa ynglingar ersättning enligt lagen, men hur går det med husbonden? Han har icke flera tjänare än han behöfver för sitt landtbruk och måste därför lega andra i stället och får då betala dessa

mångdubbelt större ersättning per dag än hvad af de utkallade tjänarnes löner belöper på dessa dagar. Men härför får husbonden ingen som helst ersättning. Härtill kommer, att åtminstone jag såsom lekman lefver i den öfvertygelsen, att han till på köpet måste betala dessa sina utkallade tjänare hela den afstalade årslönen. Detta är emellertid en juridisk fråga, som icke bör indragas i debatten. Men jag har som sagdt den uppfattningen, att husbonden icke enligt legoaftalet har rätt att afdraga något på lönen. När man har blott att räkna med de i värnpliktslagen föreskrifna öfningarna, så kan både tjänaren och husbonden, när de göra upp om årslönen, beräkna hvilka dagar tjänaren icke kan deltaga i det arbete, för hvilket han anställs, och lönen kan då lämpas därefter. Men en husbonde har aldrig kunnat ana att dessa tjänare, som redan fullgjort sina värnpliktsöfningar, genom en särskild lag skulle bli urståndsatta att för någon tid utföra det arbete, de åtagit sig. Häraf följer en ojämnhet och ökade uppoffringar från landtbefolkningens sida, som nog komma att bli ganska kännbara för dessa husbönder, som ha mindre jordbruk med blott en eller ett par tjänare. Jag vill dock ännu en gång säga, att denna uppoffring kommer att göras gärna, därför att den gagnar det stora ändamålet, men väl hade det varit, om äfven i motiveringen hänsyn hade tagits till denna omständighet.

*Ang. en för-
söksmobilise-
ring m. m.
(Forts.)*

Herr Branting: Herr vice talman, mina herrar! Genom ett instämmande med min partivän Thorsson har jag redan tillkännagifvit den ställning, jag intager i denna fråga. Jag kan dock icke underlåta att gifva uttryck åt en viss förvåning öfver hela läggningen hos denna debatt och öfver det sätt, hvarpå den förlupit.

Det framgår otvetydigt af densamma, att den föreställning om mobiliseringens omfattning, som lagförslaget i och för sig varit ägnadt att ingifva och som helt säkert delats af ett mycket stort antal medlemmar i denna kammare, men framför allt af ett ännu mycket större procenttal af befolkningen i allmänhet, för att icke tala om tidningspressen af alla färger — att, säger jag, denna föreställning varit rätt väsentligt oriktig.

Vi få nu höra från statsrådsbänken, att afsikten är att i ganska afsevärd grad begränsa den uttagning, som i verkligheten skulle komma att äga rum. Jag har emellertid förgäfvets väntat på något slags upplysning — som väl ändå borde hafva kommit såsom en följd af hvad som nu blifvit meddeladt — hvarför man ändå måste presentera denna mycket vidsträckt ram för det svenska folket, en ram att fylla med bördor, som måste verka mycket oroande och tyngande, när dock meningen är, att af denna ram blott en fjärdedel — eller, där landstormen tillkommer, blott en tredjedel — verkligen skall utfyllas, under

Ang. en försöksmobilisering m. m.

(Forts.)

det att således tre fjärdedelar, respektive två tredjedelar, icke skulle komma att tagas i anspråk. Herr krigsministern sade i sitt senaste anförande, att det blir icke lagen, som skall bestämma den verkliga uttagningen, utan mobiliseringsbehovet, och detta ger begränsningen. — Ja, detta må vara fullt riktigt resoneradt och jag bestrider det icke på något sätt, men det hade varit synnerligen önskvärdt, om denna sak blifvit tillräckligt och tydligt klargjord på ett långt tidigare skede af denna frågas behandling. Den afgifna förklaringen synes mig vara ett så mycket starkare argument för hvad som förut under debatten framhållits, nämligen att förhandlingarna vid själfva förberedelserna till detta förslag insvepts i alltför mycken hemlighetsfullhet.

Nu erkänner jag gärna och förstår till fullo, att det har varit mycket svårt att undvika en viss obestämdhet, då man ju rör sig på områden, där man måste taga hänsyn till en del omständigheter, som icke inställa sig vid andra frågors behandling. Men jag misstänker, att regeringen skulle intagit en betydligt starkare position, ifall regeringen, beträffande det förslag, för hvilket den slutligen bestämt sig, hade visat den hänsynen mot försvarsberedningarna, att den tillåtit dess medlemmar att något se på det föreliggande förslaget, innan det kom på Riksdagens bord. Jag tycker icke det är en alldeles obillig begäran, att man skulle tagit en sådan hänsyn, ty man åberopar ju i propositionen, att man vill sätta just försvarsberedningarna i tillfälle att i vissa frågor bilda sig ett själfständigt omdöme, och om man från början tagit dem med äfven i öfverläggningen om, huru dessa saker skulle ordnas, tror jag det varit till mera gagn för det hela.

Emellertid vill jag nu taga fasta på det starka betonde, som gafs från statsrådsbänken, af att de löften också skola infrias, som gifvits här om en betydlig minskning af den omfattning af försöksmobiliseringen, som folk föreställt sig denna skulle hafva. Det är detta jag här konstaterar: vi ha dock från herr krigsministern fått det ordet, att det är han, som svarar för att så skall ske, och att inga militära spörsmål nu ytterligare skola skjuta sig fram. Det är kanske skäl att taga fasta på detta sista, ty hvar och en förstår ju, hur frestande det måste vara för de militära myndigheterna att söka begagna detta sällsynta tillfälle, när de ha så många årsklasser sammandragna, att få reda på något ytterligare, som de kunde anse vara väl värdt att undersöka, men som skulle förlänga tiden med ytterligare en dag eller på något annat sätt betunga befolkningen.

I herr krigsministerns anförande förekom också en passus, som tvingar till ett litet uttalande. Han berättade — om jag fattade honom rätt — att någon socialdemokrat skulle sagt ungefär så, att han ansåg denna försöksmobilisering så nyttig och nödvändig, att han skulle röstat för den, äfven om en höger-

regering hade framlagt proposition därom. — Det har under de sista dagarna blifvit en efter min mening olycklig vana att draga in enskilda samtal i diskussionen här i kammaren. Det var häromdagen eller rättare härom natten — vi lefva ju nu i kammaren mest om nätterna — som herr Andersson i Skifarp drog fram ett anonymt yttrande, som afsåg kvinnorösträtten, och som det icke var möjligt att på något sätt få kontrolleradt. Det blir kanske tillfälle att i sammanhang med just den frågan ställa det spörsmålet till honom, hvad han menade med att indraga det yttrandet i sitt anförande. — Nu gäller det ju icke alldeles detsamma, men det är dock ett argument, som synes mig icke vara af den art, att det bort anföras under debatten, om nu yttrandet ens blifvit fälldt af någon af mina partivänner. Men för egen del ber jag få konstatera, att jag icke haft något med detta yttrande att göra, vare sig det blifvit fälldt eller icke, och jag ber därjämte att få säga, att jag hos herr krigsministern gjort mig förvissad om, att han *icke* syftade på mig.

Jag ber slutligen att få uttala min undran öfver — jag begär intet svar — hvilkendera af högerns båda ledare, som egentligen företräder högerns uppfattning i denna fråga. Herr Lindman syntes mena, att herr krigsministern gaf alldeles för mycket på hand åt sträfvandena att i möjligaste mån begränsa de bördor, som denna försöksmobilisering — hvilken majoriteten väl ändå kommer att besluta — skall pålägga det svenska folket. Herr Persson i Stallerhult fann däremot, att skulle lagen tolkas efter sin ordalydelse, så att allt, som regeringen hade rätt att taga ut enligt lagen, också skulle uttagas, så hade de, som gjorde invändningar mot förslaget, mera rätt än de, som försvarade det.

Det är, som man finner, ganska olika, för att icke säga diametralt motsatta, synpunkter, som sålunda kommit fram. Den senare talaren slöt också karakteristiskt nog utan att göra något yrkande. Det vill förefalla mig, att regeringen under sådana förhållanden fått ett ytterligare vittnesbörd, att det kanske icke är så enbart klokt att ställa sig så, att man får understöd från den del af högern, som herr amiral Lindman representerar, under det att den till antalet helt visst mycket afsevärda del af högern, som företrädes af landtmannaelementet, ställer sig ytterst tveksam i vändningen och snarare erinrar sig sina gamla sparsamhetstraditioner gentemot militära anslagsyrkanden.

Ja, herr talman, sedan frågan nu förts i ett sådant läge, att det mellanförslag, jag tillät mig komma med och hvars brister jag är den förste att erkänna — allt är ju så forceradt, att man icke kan utarbeta en framställning af denna art och hinna göra den så grundlig, som önskvärdt vore — numera är utrangeradt, återstår för mig icke annat än att mot det föreliggande förslaget fortfarande rösta nej, såsom jag förut tillkännagifvit, på samma gång jag betonar, att det af svenska folkets flertal helt visst

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ang. en försöksmobilisering m. m. (Forts.)

skall med mycken uppmärksamhet följas, om hela det *begränsade* program, som från statsrådsbanken angifvits, blir obönhörligt och obevekligt utfördt.

Herr Edén: Herr talman! De båda senaste anförandena hafva hvart för sig varit af den beskaffenhet, att debatten icke bör få afslutas utan ett par randanmärkningar till dessa anföranden. Särskildt har jag i likhet med herr Branting, fast naturligtvis från en helt annan utgångspunkt, icke kunnat undgå att fästa mig vid den egendomliga form, som herr Carl Persson gaf åt sin rekommendation af det föreliggande utskottsförslaget. Och äfven jag vill i likhet med herr Branting hemställa till herr Lindman, om det icke varit skäl att, innan det stora Bragelöftet afgafs å högerns vägnar, se till, att högerns talan i fortsättningen skulle föras på ett sätt, som något mindre än nu skett kan ge anledning till en sådan tolkning, som herr Branting gjort — låt vara, att denna tolkning, efter hvad jag vill hoppas, endast kan bero på ett missförstånd. Ty det kan väl icke bero på annat än ett missförstånd, om af herr Perssons anförande skulle kunna dragas den slutsatsen, som herr Branting nu dragit, nämligen den, att det skulle, såsom jag tror han menade, förefinnas ett latent motstånd mot förslaget, och att det skulle vara med afsikt, som herr Carl Persson afslutade sitt anförande utan yrkande. Jag tror visserligen, att, då herr Carl Persson i sina inledningsord erkände förslagets nödvändighet och nödvändigheten af uppoffringar, det hade varit mycket önskvärdt, om denne talare också i fortsättningen för sina meningsfränder hade framhållit något starkare, icke blott de uppoffringar, som ju komma att krävas både af den ena och den andra, utan också nödvändigheten af att verkligen taga på sig dessa uppoffringar. Som anförandet nu lades, var det tyvärr i sin alldeles öfvervägande del ägnadt att väcka oro mot förslaget, icke att mana till dess antagande. Trots allt, är det dock min förhoppning, att detta endast varit oafsiktligt, och att vi vid den kommande voteringen icke skola få se ett nytt prof på denna numera berömda, fruktbärande samverkan, som herr Lindqvist äfven i dag talade om, och som ju ibland plägar framkomma mellan partierna ytterst till höger och ytterst till vänster.

Hvad herr Branting upptog i sitt anförande, var hufvudsakligen den synpunkten, att i Kungl. Maj:ts proposition hade icke tillfredsställande blifvit utredt hvad herr krigsministern numera inför kammaren framlagt, nämligen att det icke kunde vara meningen att uttaga hvarje man inom den halfva arméfördelning, som Kungl. Maj:t har rätt att inkalla.

Ehuru det under denna riksdagsbrådska för mig såväl som för andra naturligtvis varit ytterst svårt att närmare studera den kungl. propositionen, så har jag dock för min del alltid fattat

dess innehåll så, att den ifrågavarande punkten endast skulle angifva just hvad herr Branting nämnde, nämligen *ramen* för Kungl. Maj:ts rätt att inkalla. Det har för mig stått klart, att denna ram har gjorts sådan, att Kungl Maj:t måtte hafva en viss handlingsfrihet vid inkallelserna, den frihet, som är nödvändig för att anordna dessa på så lämpligt sätt som möjligt och göra de efterföljande öfningarna så effektiva och nyttiga som möjligt. Det förefaller mig vara själfklart, att man icke kunnat i propositionen närmare angifva hvilka årsklasser man ämnar inkalla, så mycket mindre som det i propositionen är antydt, att olikheter därvidlag torde förekomma på olika håll, i det att mobiliseringen kan komma att ske gruppvis. I hvarje fall: Kungl. Maj:t har med bestämmelsen i värnpliktslagen endast fått en befogenhet, som skall användas inom den *begränsning*, som de af Riksdagen enligt Kungl. Maj:ts hemställan beviljade medlen angifva. Och i den omständigheten, att endast en half miljon kronor begärts, bör väl ligga en tillräckligt tydlig fingervisning om att det aldrig *kan* ha varit meningen, aldrig varit någon tanke på att inkalla denna halfva arméfördelning man för man. Ty då skulle ju denna summa icke på långa vägar räcka till, såsom herr krigsministern redan förklarar. Inför sådana förhållanden falla ju också alla de anmärkningar, som af herr Rydén blifvit framställda och som för öfrigt herr krigsministern redan har bemött. Man behöfver icke tala om, att det skulle vara så farligt med de militära myndigheternas önsknings att inkalla de värnpliktiga i större utsträckning, ty därtill finnes det icke penningar. En plan måste uppgöras, som är rättad efter de penningar, som finnas, och det är den planen, från hvilken Kungl. Maj:t från början utgått.

I hvarje fall synes det mig icke vara rättvist, att man söker väcka misstro mot *själfva förslaget* och mot det nu framlagda utskottsytttrandet, därför att denna sak icke i alla sina detaljer blifvit i propositionen framlagd. Det är ju möjligt, att begränsningarna inom ramen hade kunnat starkare betonas i propositionen. Sedan det visat sig, att missförstånd uppkommit, har emellertid saken nu så fullständigt klarerats, som öfver hufvud taget varit möjligt. Och detta borde, förefaller det mig, *nu* vara tillräckligt. Jag undrar, om icke till och med för herr Branting och hans meningsfränder en väsentlig del af de argument, som de anfört mot mobiliseringen, befunnits ohållbara efter de förklaringar, som från regeringen gifvits.

Till detta skall jag endast lägga några få ord. Herr Branting uttalade, att den stämning, som han fann ligga öfver herr Carl Perssons yttrande, borde för regeringen utgöra en maning, att, när den framlägger ett förslag af denna vikt, den skulle akta sig för att räkna endast med stödet från den höger, som herr Lindman representerar — fränsedt naturligtvis stödet från

Ang. en för-
söksmobilise-
ring n. m.
(Forts.)

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

det liberala partiet. Jag föreställer mig, att man därpå kan svara, att regeringen med all säkerhet icke framlagt detta förslag under den förmodan, att den skulle finna stöd därför endast hos den del af högern, som herr Lindman representerar. Regeringen har, tror jag — det har tydligt nog framgått af yttranden från dess sida — väntat att få stöd icke blott från det liberala partiet, ur hvilket regeringen har framgått, icke blott från den del af högern, för hvilken herr Lindman fört talan, utan äfven från den del af högern, som herr Carl Persson representerar — ja, regeringen har tvifvelsutänkt o. m. väntat och hoppats att få stöd äfven från socialdemokratien. Och om regeringen väntat detta, så synes det mig vara ganska förklarligt. Ty dess förslag är väl ändå sådant, att det anbefaller sig själf ur den synpunkt, som regeringen lagt på den nu påbörjade stora försvarsutredningen. Det är ett förslag, som söker sätta i verklighet det gamla krafvet, att man skall få fram sanningen och hela sanningen om tillståndet i vårt försvarsväsen. Det är ett förslag, som försöker lägga korten på bordet, det är ett praktiskt förslag, begränsadt så mycket som det kunnat begränsas utan att mobiliseringens resultat i erfarenhetsväg skulle äfventyras. Ett sådant förslag, mina herrar, har jag mycket länge tänkt och trott skulle kunna finna anslutning äfven inom socialdemokratien. Det är icke som ett partiförslag denna proposition framkommit, det är som ett led i ett stort, allvarsamt och praktiskt reformarbete på försvarsväsendets område.

Det är på grund af dessa synpunkter, som jag hoppas, att icke blott det parti, hvilket står regeringen närmast, utan också starka element inom kammaren för öfrigt — jag vågar hoppas äfven ytterst till venster — skola kunna förena sig om bifall till utskottets hemställan, till hvilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr vice talman! Jag har begärt ordet, för att äfven något må blifva sagdt från de trakter, jag representerar.

En mobilisering infaller ju gifvetvis alltid på olämplig tid och kommer alltid olägligt för dem, som den träffar. Detta gäller icke minst landtmännen, som hemma hafva många sysslor, som de icke få försumma, t. ex. vård och skötsel af kreaturen.

Men å andra sidan har jag icke för min del åtminstone hört några synnerliga klagomål. Man har ju nämligen förklarat, att det här bara gäller en mönstring af någon del utaf vår försvarskraft, att det gäller att kalla in en del af vår armé för att pröfva vissa anordningar, vissa utrustningar, som äro nödvändiga vid en verklig mobilisering.

Äfven om man måste göra vissa uppoffringar, som kunna

bli ganska kännbara, så tror jag, att folk i allmänhet ej vill draga sig undan från de offer, som kräfras, och när man tänker på, att man i farans stund måste utan betänklighet gå ut, tror jag icke, att man bör känna offret så tungt, när man vet, att man om några få dagar får återvända till sina sysslor och sitt arbete.

Efter de förklaringar, som vi här fått höra från statsrådsbänken, tror jag, att det hela kommer att aflöpa ganska lugnt.

Det är på dessa skäl, herr vice talman, jag för min del har ansett, att det vore klokt af kammaren att biträda utskottets förslag, till hvilket jag för min del ber att få yrka bifall.

Herr Persson i Stallerhult: Jag har blifvit klandrad därför att jag icke afslöt mitt yttrande med ett yrkande om bifall till utskottets förslag, jag vet icke, huruvida det kan vara riktigt berättigadt att framställa detta som klander mot mig eller mot min ståndpunkt. Om jag icke minnes för orätt, började jag mitt yttrande med att yrka bifall till utskottets hemställan. Nu upprepar jag detta yrkande, och det så mycket hellre, sedan man från statsrådsbänken fått förklaring öfver att denna lag icke kommer att tillämpas efter ordalagen, nämligen så, att alla klas-ser skola uttagas inom ett och samma område.

Det torde emellertid icke vara något tvifvel om, att jag i början af mitt förra anförande yrkade bifall till utskottets förslag. Om nu icke detta yrkande blef lika väl formfulländadt som det, en professor framställer, så får professor Edén ursäktas en olärd landtman för detta.

Sedan säges det råda olika uppfattningar mellan herr Lindman och mig i denna sak. Men jag ber att få säga, att jag uppträdt endast å egna vägnar, hvilket jag alltid gör, som herrarna torde märka; och jag vill ytterligare betona, att, för den händelse denna fråga icke blifvit föredragen nu eller detta ple-num icke utsatts till kl. 1, det parti, jag tillhör, skulle hafva tagit denna fråga under öfverläggning på partisammanträde, som utannonserats. Nu vet jag icke, om partimedlemmarna gilla mitt uttalande; därför har jag icke kunnat tala annat än å egna vägnar.

Om herrar Branting och Edén därmed känna sig mera tillfredsställda, skall jag nu be att få *afsluta* mitt anförande med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på afslag såväl därå som å Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid, i

Ang. en försöksmobilisering m. m.
(Forts.)

Ang. en försöksmobilisering m. m. anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och lagutskottets hemställan i punkten A) mom. 1:o) af utskottets förvarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 135 ja mot 72 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B).

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Vid föredragning därefter af:

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande förbud i visst fall mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete; samt

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om ökning af fonden för befrämjande af handverk och därmed jämförlig mindre industri, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag för täckande af förvaltningskostnader för nämnda lånefond år 1912; och

nr 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverförande af visst belopp till den i 19 § af lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 omförmälda fond,

biföll kammaren hvad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

A föredragningslistan fanns härefter upptaget sammansatta stats- och bankutskottets utlåtande, nr 4, i anledning af väckta motioner om användande af den i 1912 års statsverksproposition beräknade inkomst af utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag till belåning af fastigheter inom Kiruna och MalMBERGETS municipalsamhällen.

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

I två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 35, inom Första kammaren af herr *Asplund*, och den andra, nr 143, inom Andra kammaren af herr *Carlsson* i Frosterud, hade hemställts, att den i 1912 års statsverksproposition såsom inkomst beräknade utdelning å statens aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, 1,600,000 kronor, måtte ställas till riksbankens disposition att användas till belåning af enskilda tillhöriga fastigheter inom Kiruna och MalMBERGETS municipalsamhällen intill halfva taxeringsvärdet mot för lån i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa gällande ränta och med amorteringstiden begränsad till den 1 januari 1938.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservation afgifvits af herrar *Asplund* och *Borg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med bifall till ifrågavarande motion, måtte besluta att afsätta en summa af 1,600,000 kronor, motsvarande den i 1912 års statsverksproposition beräknade utdelning å statens aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, till en fond att användas till belåning af enskilda tillhöriga fastigheter inom Kiruna och MalMBERGETS municipalsamhällen intill halfva taxeringsvärdet mot för lån i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa gällande ränta och med amorteringstiden begränsad till den 1 januari 1938, under förutsättning att en förening med gemensam ansvarighet i förhållande till lånade belopp bildades mellan blifvande låntagare uti tillämpliga delar i enlighet med de bestämmelser, som vore gällande för de stadshypoteksföreningar, som vunnit delaktighet uti Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, samt af nämnda summa för år 1913 anvisa ett belopp af 800,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Carlsson* i Frosterud, som yttrade: Herr vice talman! Det föreliggande utskottsbetänkandet, hvilket ju icke är af alltför omfattande beskaffenhet, men så mycket mera egendomligt, behandlar den motion jag tillätit mig väcka här i kammaren.

Det beklagliga är, att, då det förslag, jag i motionen framställt, berör statsverkspropositionen, motionen sålunda blifvit väckt före motionstidens utgång, d. v. s. inom tio dagar efter stats-

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

verkspropositionens öfverlämnande, men att det oaktadt utlåtan- det icke hunnit komma på kammarens bord förrän efter den ordinarie riksdagstidens slut, då det icke är möjligt att i dessa brådskans timmar hinna på ett mera uttömmande sätt redogöra för detta ärendes innebörd eller att kunna påräkna kammarens uppmärksamhet för de förhållanden, man annars skulle vilja skildra.

(Forts.)

Jag har i denna motion yrkat — samma yrkande är gjort i en i Första kammaren väckt, likalydande motion — att Riksdagen måtte besluta, att för en lånefond, afsedd att användas till belåning af enskilda fastigheter i grufsambhällena Kiruna och MalMBERGET, afsätta ett belopp, motsvarande ett års afkastning af statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag.

Vi hafva i vår motion sökt motivera detta vårt förslag på ett så klart och tydligt sätt, att vi ansett det skulle för Riksdagen framstå såsom nödvändigt att bifalla det. Nu har utskottet ägnat detta ämne en så summarisk behandling, att man icke kan med sin kritik rikta sig mot utskottets utlåtande, alldenstund det egentligen icke sagt något, utan endast gjort några antydningar. Detta utskottsbetänkande är af det innehåll, att man icke kan frigöra sig från den tanken, att utskottet gått till sitt arbete med behandlingen af detta ärende med en förutfattad mening att endast yrka afslag på motionen. Utskottets utlåtande bär nogsamtt vittnesbörd därom.

Utlåtandet börjar med ett litet erkännande af att något borde göras med hänsyn till de olägenheter, som vidlåda de nuvarande bostadsförhållandena där uppe i dessa grufsambhällen, men utskottet har likväl ansett *stora betänkligheter* föreligga. Det skulle väl icke kunna betraktas såsom alltför mycket närgånget af mig, i egenskap af motionär, om jag af utskottet begärde en upplysning om hvilka »stora betänkligheter» det är, som »föreligga mot att från statens sida vidtaga åtgärder till undanröjande af dessa olägenheter». Vidare säger utskottet: »frånsett de konsekvenser ett bifall till motionärernas förslag äfven *ur andra synpunkter* skulle kunna medföra». Jag skulle önska att få upplysning om, hvilka dessa »andra synpunkter» äro, som utskottet tillmätt en sådan betydelse; vidare att det skulle vara »mindre välbetänkt att för ändamålet afsätta medel af de inkomster, som beräknats för nästkommande års statsreglering.» Utskottet säger vidare: »Detta skulle nämligen *med nödvändighet* påfordra skapande af andra inkomstkällor för att ersätta hvad statsverket i händelse förslaget bifölles komme att förlora.» Detta är sålunda med skärpa framhållet. Med afseende på detta sista påstående, där man kan förstå hvad utskottet menar, vill jag påpeka, att den farhåga, som utskottet fäst sig vid såsom hufvudsak, föreligger åtminstone icke nu vid detta tillfälle, alldenstund de senaste gemensamma voteringarna gäfvö ett sådant

resultat, att genom de samma inbesparades en miljon kronor af hvad Kungl. Maj:t begärt skola utgå för nästa års statsreglering. Och sålunda är det skälet förfallet.

Men för öfrigt har utskottet inskränkt sig till dessa summariska yttranden och därvid kommit till det slut, att utskottet ansett sig böra afstyrka bifall till motionen. Nu är förhållandet sådant med afseende på de förslag, som i motionen afses, att jag för min del anser det böra vara Riksdagens plikt att vidtaga någon åtgärd för, att de missförhållanden afhjälpas, som i motionen blifvit påpekade. De »konsekvenser», som utskottet nämner om, skulle väl, förmodar jag, vara, att liknande kraf framkomma äfven från andra platser. Jag vill då redan på förhand, ifall utskottets vice ordförande skulle komma med en sådan anmärkning, säga, att det förslag, som här föreligger, endast utgör en konsekvens af de beslut, som Riksdagen tidigare fattat. I sådant hänseende vill jag påpeka, att Riksdagen förra året anslag ett afsevärdt belopp till ett tjänstemannasamhälle vid Mörby. Vidare vill jag anföra, att Riksdagen beslutat att upplåta mark för enskilda vid Trollhättan, och att en lånefond inrättats för att användas för bebyggande af denna mark. Här föreligga sålunda tämligen analoga fall.

Man må minnas, att i de gruffält, som finnas däruppe i lappmarkerna, är staten till hälften delägare, och enligt kontraktet mellan staten och grufbolaget skall staten under 25 år från och med år 1908 erhålla royalt, uppgående till sammanlagt 1,600,000 kronor för 1913 enligt statsverkspropositionen. Men efter dessa 25 års slut tillträder staten fullständigt delägarskap i grufvorna.

Dessa samhällens bestånd och folkets vistande däruppe för utförande af sådant grufarbete måste man beteckna vara för såväl statens som grufbolagets gemensamma räkning. Och man kan sålunda icke komma ifrån, att staten har vissa plikter i den mån, som det är möjligt och kan befinnas lämpligt att bidraga till att göra bostadsförhållandena för de människor, som vistas däruppe, så drägliga som möjligt. Jag vill i detta afseende påpeka, att 1899 beslöt Riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning att upplåta vissa områden såväl i Malmbergets grufsamhälle som ock i Kiruna för tomtförsäljning för byggande af bostäder. Men hvad man därvid förbisåg, var nödvändigheten af att på samma gång ställa ett lämpligt kapital till förfogande för byggnadslån, på det att denna byggnadsverksamhet kunde bedrivas på ändamålsenligt, billigt och praktiskt sätt. Det är detta, som icke skett, och det är därifrån, som olägenheterna för närvarande härleda sig.

Jag vill påvisa några drag, på det att de, som icke varit i tillfälle att läsa igenom vår motion och den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande, skola få någon inblick i frågans läga. Det har sålts tomter däruppe på dessa planlagda områden,

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

(Forts.)

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiurunavaara aktiebolag.

(Forts.)

men den, som köpt dessa tomter, har fått skaffa sig kapital, hvar han kunnat. De första åren lämnade riksbanken ut små sparsamma belopp till dessa samhällen, men på sista tiden har denna riksbankens utlåning helt och hållet upphört; och det är för närvarande en ringa summa, som riksbanken har placerad däruppe. De enskilda banker, som ha sin verksamhet däruppe, började, när denna byggnadsverksamhet begynte, att utlåna kapital, men hafva nu dragit sig tillbaka. Under en lång följd af år hafva sålunda de enskilda banker, som ha verksamhet däruppe, icke utlånat något mot in-teckning i fastighet, men väl hafva de utlånat något kapital mot 3 månaders växlar och vanlig diskontoränta i förskott; och på senare tiden har denna ränta kunnat uppgå ända till 7 à 8 procent. Man kan förstå, att, då en person, som uppfört en byggnad, måste hafva det lånta byggnadskapitalet placeradt på en så osäker grund, det ter sig ytterst svårt och blir ytterst dyrbart, hvilket i sin tur medför, dels att byggnadsverksamheten icke kan nå den utveckling, som är erforderlig för att afhjälpa den mycket trängande bostadbristen, som gör sig gällande, dels ock att dessa byggnadsarbeten blifva så dyrbara, att hyrorna måste sättas upp öfver det skäligas gräns. Och detta visar nog, att någon åtgärd från statens sida måste anses nödvändig.

När Konungariket Sveriges statshypotekskassa inrättades, väcktes den förhoppningen däruppe, att säkerligen möjlighet skulle erhållas att få stadigvarande lån mot billig ränta, och därmed skulle byggnadsverksamheten ökas samt därigenom hyrorna sänkas. Men huru blef det i det hänseendet? Jo, det beslöts af Kungl. Maj:t, att en hypoteksförening skulle bildas för Västerbottens och Norrbottens län. Då gjorde dessa grufsambhällen en ansökan för att bli delägare i denna hypoteksförening, men denna ansökan afslogs. Man gick då till Kungl. Maj:t och anförde besvär; men efter afstyrkande af bankspektionen m. fl. afslög Kungl. Maj:t denna ansökan år 1910. Man gjorde alternativa förslag antingen att man skulle ingå i denna förening eller också att få bilda en egen hypoteksförening inom dessa grufsambhällen. Båda dessa förslag blefvo emellertid afslagna. Sålunda står befolkningen för närvarande alldeles afstängd från dessa möjligheter att erhålla några mera stabila förhållanden än sådana provisoriska, som förut skildrats. Under behandlingen af denna motion inom Riksdagen ha vi motionärer gjort oss förvissade om, att denna hypoteksförening fortfarande står på alldeles samma afvisande ståndpunkt, som när denna ansökan gjordes. Såsom bilaga till utskottets utlåtande är på sista sidan bifogadt ett sådant protokollsutdrag, där hvar och en är i tillfälle att läsa, huru hypoteksföreningens styrelse förklarar sig icke kunnat gå in på, att dessa grufsambhällen finge ansluta sig såsom delägare i densamma.

Nu hafva vi tänkt oss, att då i alla fall staten har ett ganska vidtgående intresse af att dessa förhållanden förbättras, vore det

icke orimligt, att Riksdagen för tillhandahållande af nya och kontanta lån till dem, som däraf voro i behof, anvisade en enda årsvinst af sina aktier. Nu kan man af utskottsbetänkandet få den mening, att motionens innebörd skulle vara den, att man yrkat ett visst belopp af vinsten för hvarje år. Jag vill då upplysa om, att detta icke är meningen, utan det har föreslagits, att en enda årsvinst skulle afsättas, och vi hafva sökt visa, att det motsvarar det närvarande behovet.

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

(Forts.)

Nu har, som sagdt, utskotteti alla fall yrkat afslag på vår motion, och det finnes icke stora utsikter att kunna tänka sig att gentemot utskottet genomdrifva hvad vi i vår motion föreslagit. Men jag vill peka på, att vid detta betänkande är fogad en reservation af två utskottsledamöter, herrar Asplund och Borg. De hafva modifierat motionärernas förslag därhän, att de yrkat, att Riksdagen visserligen för nämnda ändamål måtte i öfverenstämmelse med motionärernas förslag besluta att afsätta en summa af 1,600,000 kronor, men att på 1913 års stat skulle anvisas ett belopp af allenast 800,000 kronor.

Då jag, som sagdt, icke har utsikt att kunna drifva igenom hvad jag i motionen föreslagit i dess helhet, skall jag för min del inskränka mig till att yrka bifall till hvad reservanterna föreslagit, och jag hoppas, att åtminstone så många af kammarens ledamöter, som på ort och ställe tagit del af förhållandena däruppe eller de, som läst motionärernas framställning, skola inse nödvändigheten af att någonting göres från statens sida. Jag skulle innerligast vädja till kammaren att nu bifalla åtminstone reservationen. Och jag tror, att allmänheten däruppe skulle blifva i högsta grad tillfredställd med ett sådant beslut, då man har utsikter att få resten ett annat år.

Jag skulle kunna skildra många episoder uppifrån dessa samhällen, men jag vill icke drista mig att upptaga kammarens tid för sådant ändamål. Jag kan endast bedja herrarna ägna en liten eftertanke åt ett sådant förhållande, som att en stor, talrik familj måste vara inestängd i ett enda rum och dessutom ha ungarlar inneboende. I vår motion finnes intaget ett intyg från sundhetspolisen i Kiruna, enligt hvilket det är icke mindre än 322 familjer, som bo i ett kök, och bland dessa är det öfver ett 60-tal, som hafva sådana inneboende. Det har under gångna tider ofta förekommit, att exempelvis barnaföderskor måste ligga i samma rum, där utom familjens egna medlemmar äfven de inneboende karlarne måste ligga. Jag vill emellertid icke närmare ingå i sådana detalj-skildringar, jag vill bara till herrarna rikta en vädjan att tänka efter, hur det skall vara, då kanske i detta rum bäddarna äro upptagna och dessutom barnen äro placerade i s. k. syskonbädd på golfvet och barnmorskan måste stiga öfver dem, där de ligga på golfvet. Det är icke så angenäma saker detta, så att man får slå döförat till, utan om man tänker sig in i förhållandena,

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiurunayaara aktiebolag.

finner man, att så trängande omständigheter äro till finnandes, att staten bör finna med sin plikt förenligt att under sådana former, som kunna vara lämpliga, söka göra något för att åstadkomma bättre bostadsförhållanden.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Vidare anförde:

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman! Jag vill tilllåta mig att i största korthet yrka bifall till utskottets hemställan, och jag gör det, ehuru jag till fullo förstår, att de förhållanden där uppe, som nyss skildrats af motionären, och som äfven framhållits i motionerna, äro synnerligen beaktansvärda och att det finns mycket, som talar för önskvärdheten af, att Riksdagen i detta hänseende skulle kunna göra något. Men såsom motionen var lagd, var det nog för utskottsmajoriteten redan från början klart, att motionärernas förslag icke kunde bifallas. Så till vida hade motionären rätt, då han sade, att majoriteten i utskottet gick till arbetet med en förutfattad mening, sedan de läst motionen, och att denna majoritetens uppfattning var riktig, styrkes äfven af fullmäktiges i riksbanken uttalande. Motionärerna hade yrkat, att dessa vinstmedel för nästa år, 1,600,000 kronor, skulle öfverlämnas till en särskild fond inom riksbanken för att genom riksbankens förmedling utlåningar därur skulle ske till fastighetsägare inom grufsamhållena. Fullmäktige påpekade, såsom herrarna kunna se af betänkandet, dels att denna rörelse icke ens faller under riksbankens administration, dels att riksbanken där uppe på platsen icke har något organ, som kan ombesörja denna utlåning etc. Alltså anse de, att motionen icke kan bifallas, och detta var också utskottsmajoritetens mening.

Nu har ju motionären frångått det ursprungliga yrkandet och inskränkt detta till ett yrkande af bifall till reservationen, som går i samma riktning, om den ock är något begränsad.

Visst är, att nog bör väl detta förmögna bolag, detta Sveriges mest gifvande affärsföretag kunna ordna för sina arbetare däruppe så, att de få drägliga bostäder, och därest bolagets kontrakt med staten i någon mån lägger hinder i vägen för vidtagandet af sådana åtgärder från bolagets sida, bör det vara mycket lätt att genom förhandlingar med regeringen få sådana ändringar i detta kontrakt, att det kan låta sig genomföras. Majoriteten inom utskottet vill visst icke borttaga möjligheten för staten att göra någonting för bebyggandet däruppe, men anser, att man bör gå fram på helt annat sätt, än motionärerna nu ifrågasatt, och jag tror, att den bästa och säkraste vägen för grufbolaget, som måste vara intresserad af, att förhållandena däruppe blifva drägliga, är den, att det träffar en

(Forts.)

öfverenskommelse om ändring i kontraktet med staten, så att det icke lägger hinder i vägen för, att bolaget får vidtaga sådana åtgärder, som kunna vara erforderliga för byggandet af dessa bostäder, som äro nödvändiga.

Jag skall för närvarande be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

(Forts.)

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Det är nog åtskilliga utaf oss, som hade tillfälle för ett tiotal år sedan att se, hvilka ohyggliga förhållanden, som rådde i bostadshänsende uppe i Malmberget, och ännu mer fick man i tidningarna detta intryck af de notiser om Malmbergets kåkstad, som lästes i detta sammanhang. Sedan inträdde emellertid förbättrade förhållanden däruppe, när Kirunabolaget öfvertog grufdriften och lät sig angeläget vara att ganska väl sörja för bostadsförhållandena i Kiruna, och när staten sedan 1907 gjorde ett aftal med detta bolag, inrymdes däri det villkor, att bolaget skulle vidtaga åtgärder vid Malmberget för att bereda lika tjänliga bostäder där, som det då fanns i Kiruna. 1908 eller 1909 voro statsrevisorerna däruppe för att öfvertyga sig om, huruvida bolaget uppfyllt villkoret, och kommo till det resultatet, att bolaget uppfyllt sin utfästelse i detta hänsende på ett lojalt sätt: Det var uppbyggt redan då ett femtiotal bostäder vid Malmberget af mycket god beskaffenhet.

Emellertid ha sedan dess alldeles förändrade förhållanden inträddt. Nu ha uppstått missförhållanden, som motionärerna på ett drastiskt, men, som jag tror, riktigt sätt skildrat. De påpeka två olika förhållanden; för det första, att belåningsförhållandena med afseende på fastigheter äro olidliga. Fastighetsägarna kunna icke få låna pengar af statshypoteksföreningen i Västerbottens och Norrbottens län. De ha föga utsikter att få egna-hemslån, och de lån, som de fått från Sveriges riksbank indragas mer och mer. Oaktadt sålunda ganska ordentlig säkerhet bjudes, ha de icke tillfälle att skaffa sig pengar, hvilket också gör, att nya bostäder icke kunna uppföras. Den andra olägenheten är den, att trångboddheten ökats på ett fasaväckande sätt, hvilket af motionen alldeles tydligt framgår, och som jag icke behöfver närmare gå in på.

Nu kan man lätt tänka sig innebörden af de åskådningar, som däruppe kunna göra sig gällande. Å ena sidan måste fastighetsägarna säga sig, att, då det arbete, som utvecklas vid dessa samhällen, går ut på att skaffa stora tillgångar åt riket och att i väsentlig mån förbättra vår handelsbalans, det är hårdt, att i sådana samhällen icke skola finnas nödiga medel till fastigheternas belånande. Å andra sidan är ju den trångboddhet och bostadsnöd, som där råder, mer tryckande än i det öfriga Sverige, när man betänker det nordliga klimatet och de

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.
(Forts.)

synnerligen svåra väderleksförhållandena däruppe. Man skulle kunna ha förebyggt detta missförhållande, om statsmakterna tänkt sig för, när de härom året beviljade bolaget rättighet att få öka malmexporten. Såväl regeringen som Riksdagen borde ha tänkt sig, att med den ökade malmbrytningen skulle också befolkningen ökas på ett betydligt sätt och starkare kraf på tillgång af bostäder göra sig gällande. Det hade då varit naturligt att i villkoren för ökningen af malmtrafiken intaga den bestämmelsen, att bolaget skulle sörja för, att ett större antal bostäder inrättades. Så skedde emellertid icke. Som frågan nu ligger, är det min bestämda öfvertygelse, att något måste göras, och jag kan under sådana omständigheter icke vara med om bifall till utskottets yrkande, som går ut på, att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Ej heller kan jag vara med på reservationen, som ju icke gärna kan tänkas blifva bifallen i sitt föreliggande skick, helst det icke heller visats några vidare sympatier för den i Första kammaren. Däremot tror jag, att statsmakterna måste låta sig angeläget vara att här vidtaga några åtgärder. Jag har tänkt mig, att dels förhandlingar skulle kunna äga rum med bolaget, då detta bolag vid ett tidigare stadium, 1907, visade sig så angeläget att uppfylla sina åligganden. Detta bolag, som har så stora tillgångar, skulle nog icke dra sig för att än vidare främja bostadsfrågan.

Men det är icke endast bolaget, som har denna skyldighet, utan staten har det också. Vi skola tänka oss, att det bland annat finns däruppe — enligt hvad i motionen framhållits, icke mindre än 217 järnvägstjänstemän — som bo i förhyrda bostäder. Man kan då tänka sig, att staten bland annat skulle bidra på det sättet, att den bygger bostäder åt tjänstemännen på dessa platser, där det är svårare än på andra att få bostäder åt dylika tjänstemän.

Vidare har den förste talaren tänkt sig, att staten skulle kunna låna pengar till fastighetsägarna. Man har ju redan slagit in på den vägen genom att bevilja lån till byggnaderna vid Trollhättan och äfven till ett tjänstemannasambälle i Mörby, som 1911 fick sig anvisad en lånefond af 950,000 kronor. När vi, som sagdt, kunnat afsätta medel för dessa ändamål, böra vi med ännu större skäl afsätta medel till de redan befintliga sambällena, Kiruna och MalMBERGET, där staten har så stora ekonomiska intressen.

Med anledning häraf har jag tänkt mig, att kammaren ville besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t efter förhandlingar med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till undanröjande eller mildrande af de olägenheter, som vid-

låda de nuvarande bostadsförhållandena inom Kiruna och Malmbergets municipalsamhällen.

Ett lika lydande förslag blef framställt under diskussionen i Första kammaren. Det vann visserligen icke Första kammarens bifall, ty 74 röster voro för utskottets hemställan, men det samlade i alla fall kring sig 48 röster.

Nu är det icke af så stor afgörande betydelse, om skrifvelseförslaget kommer att af Riksdagen antagas eller ej. Det är ju redan af stor betydelse, om Andra kammaren antar det, i synnerhet då det har stöd af en så betydande minoritet i Första kammaren, och jag är öfvertygad om, att den nuvarande regeringen, med de tendenser, som inom densamma äro rådande, alldeles gifvet skall låta sig angeläget vara att söka på ett eller annat sätt afhjälpa ifrågavarande obestridliga missförhållanden i våra nordligaste och kargaste industriorter.

Herr vice talman, jag skall be att få yrka bifall till det skrifvelseförslag, jag nyss uppläste.

HäruTi instämde herrar *Lindhagen, Karlsson* i Fjäl, *Palmstierna, Tengdahl, Källman, Bårg* i Katrineholm, *Andersson* i Raklösen, *Johansson* i Uppmålby och *Svensson* i Skönsberg.

Herr Söderberg i Stockholm: Då jag delvis deltagit i behandlingen af detta ärende i det sammansatta utskottet, skall jag be att få säga ett par ord.

Majoriteten i utskottet ansåg, att man icke kunde inlåta sig på någon realdiskussion öfver motionärernas förslag, att ett belopp motsvarande statens vinst under ett år af grufdriften däruppe skulle afsättas till en sådan lånefond. Ingen har bestridit, hvarken i utskottet eller i Första kammaren, ej heller här, att motionärerna haft rätt i sin framställning af, hurudana bostadsförhållandena äro uppe på dessa platser, framför allt i Kiruna. Bolaget har ju gjort en del och gjort rätt mycket, som ingen heller vill bestrida, för att uppfylla hvad som ålegat det enligt öfverenskommelsen; men hvad det gjort är icke tillräckligt. Denna fråga bör nämligen ses ur två synpunkter, dels i hvad den rör direkt de hos bolaget anställda arbetarna och deras bostadsförhållanden och dels hvad den afser att bereda mänskliga lånevillkor för alla i Kiruna och Malmberget anställda arbetare och äfven utomstående, som vilja bygga. Att det är nödvändigt att bereda bättre byggnadsmöjligheter på dessa platser, i synnerhet Kiruna, som utvecklats till ett samhälle på 8,000 innevånare, är alldeles uppenbart. Jag ber emellertid att få hemställa till en och hvar af denna kammares ledamöter, som har någon erfarenhet angående byggnads- och husaffärer, huru det skall gå för sig och huru det skall ta sig ut, när man skall ligga och draga sig fram med byggnadslån på växlar med ohyggliga rän-

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

(Forts.)

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

tor, som här talats om. Vidare är det att konstatera, att dessa människor, som byggt upp hus, vändt sig till alla legala organ för erhållande af lån, utan att det dock lyckats dem att få några, hvarför de sålunda nödgats draga sig fram med växlar. På så sätt framstod för mig obestridbart i första rummet det behof, som jag trott mig finna uttryckt i motionärernas framställning, att skapa tryggande lånemöjligheter för befolkningen däruppe.

(Forts.)

Det är detta behof, som framträder allra starkast, och det är också detta, som motionärerna ansett kunna tillfredställas därigenom, att riksbanken öfvertog förvaltningen af statens vinst af driften för ett år och blefve förmedlare af lån. Nu är det icke så, som herr Svensson sade, att riksbanksfullmäktige skulle ställa sig alldeles afvisande mot den tanken, att staten skulle gifva ifrågavarande lån. De ställde sig visserligen litet betänksamma, att riksbanken skulle bli den direkta förvaltaren af denna nya lånefond, men de ha likväl förklaradt, att om det voro så, att lånemedlen placerades i afdelningskontoret i Luleå, så skulle de åtaga sig förvaltningen, men själfva undersökningen och beviljandet af de gjorda låneframställningarna ville de icke ha att göra med. Härvid ha emellertid motionärerna framhållit, att förmedlingen skulle kunna ske genom någon annan institution, genom länsstyrelsen eller genom en egen förening, som vederbörande däruppe vore villiga att bilda, eller på något annat sätt. Hufvudsaken är naturligtvis i hvarje fall, att ifrågavarande personer bli hjälpta. Att motionärerna sålunda obetingadt haft rätt i sin framställning, ligger i öppen dag.

För att ytterligare bekräfta detta ber jag att få fästa uppmärksamheten på, hvad saken här egentligen gäller. Det gäller befolkningen på en plats, som sysselsättes till stor del i en af våra mest vinstgifvande exportnäringar. Grängesbergsbolaget hade på driften vid Kiirunavaara-Luossavaara förra året en vinst af 18,067,643 kronor. Om man nu går med på herr Zetterstrands medlingsförslag här, så är det under den förutsättningen, att däri i första hand ligger, att skall regeringen skänka någon uppmärksamhet åt den här frågan, så måste denna i första rummet gå därpå ut — och det är ju alldeles naturligt — att afhjälpa de behof, som kunna ha visat sig i fråga om uppfyllande af bolagets förpliktelse att utöka arbetarbostäderna i erforderliga fall, men dels måste också sträfvandena gå i den riktningen — och det är det väsentliga i hela frågan — att, om nu Riksdagen icke anser, att staten skall med den afkastning, som staten får, nämligen 1,600,000 kronor pr år, bilda någon lånemöjlighet, regeringen då underhandlar med bolaget, och att denna underhandling går därpå ut, att bolaget af afkastningen bildar en sådan fond, hvarur befolkningen kan erhålla lån på rimliga villkor. Det är dit motionärerna velat komma, efter hvad jag fattat af deras framställning och af hvad som andragits vid frågans

behandling, och detta måste också anses vara det väsentligaste. Ja, det vill jag säga, att skulle frågan kunna lösas på det sättet, att Grängesbergsbolaget bildade en sådan lånemöjlighet, så kan den ena lösningen vara ungefär lika god som den andra. Hufvudsaken är, som sagdt, att något blir gjort. Om nu motionärerna tagit miste i sin framställning, då de ansett — hvari jag för min del ej vågar gifva dem orätt — att frågan är så pass utredd och att konsekvenserna ej behöfva blifva så farliga, som utskottsmajoriteten menat, då man väl icke behöfver hysa några vidare farhågor för, att likuande framställningar i samma syfte skola behöfva komma från så värst många håll, om, säger jag, motionärerna emellertid tagit miste härutinnan, så kunde utskottsmajoriteten sagt på det här sättet: er begäran om omedelbart afsättande af en viss del, 1,600,000 kronor eller, som reservanterna säga, 800,000 kronor, är felaktig så till vida, att man icke kan på rak arm säga, att det kan äga rum, men vi skola dock se till att så långt möjligt beakta eder framställning. Då hade också utskottet kunnat göra så, som man i likartade fall brukar göra, därest man vill saken, nämligen ena sig om en skrifvelse till regeringen om att med anledning af motionärernas framställning företaga en utredning och komma med ett förslag, stödt på motionärernas mening. Men just det, att man icke kommit till det resultatet och att saken legat på det sättet, att man i utskottet ansett, att befolkningen på dessa platser få klara sig och reda sig bäst de kunna, men att det för oss icke är att göra någonting åt, det måste betraktas som oriktigt, när man hör och ser, hvilka framställningar, som gifvas af bostadsförhållandena däruppe. Hvad man sålunda skall söka komma till, är, att befolkningen där får lånemöjligheter. Man fordrar icke mera för dem, än att de bli jämställda med befolkningen i andra delar af riket, där det fiuns möjligheter att af de vanliga låneorganen få förefintliga lånebehof tillfredsställda eller åtminstone, om dessa organ säga nej, få dem tillfredsställda på ett annat sätt.

Nu har frågan, som vi veta, fallit i Första kammaren, men jag tror dock, att, om Andra kammaren vill göra ett uttalande i enlighet med herr Zetterstrands förslag, motionärerna, åtminstone motionären i Första kammaren, skola anse sig ha nått ett visst resultat med sin framställning, och att regeringen tar hänsyn till det uttalande, som Andra kammaren kan besluta, och inleder underhandlingar med Grängesbergsbolaget, som har den oerhörda vinsten af arbetarne däruppe, så att lånemöjligheterna snart måtte kunna förverkligas och befolkningen icke komma att lefva under så ohyggliga förhållanden, som den nu gör. Jag får säga, att jag tycker, att det är hårdt och tungt nog ändå att nödgas ha sin stråfsamma sysselsättning så högt uppe i landet under de vidriga förhållanden, som där äro rådande.

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiurunavaara aktiebolag.

(Forts.)

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

Arbetarna böra naturligtvis i första hand vara tryggade — och befolkningen för öfrigt i dess helhet — när det gäller tillgång till åtminstone den ljuspunkt, som kan ligga i att bostadsförhållandena äro så tillfredsställande som möjligt.

Som saken nu ligger, vill icke jag heller yrka bifall till reservationen, som jag ur andra synpunkter helst hade gjort, utan ber att få instämma med herr Zetterstrand och yrka bifall till hans förslag, om nu något skall kunna göras på den vägen.

(Forts.)

I detta anförande instämde herrarna *Branting* och *Hage*.

Herr Borg: Herr vice talman! Ehuru jag står antecknad såsom reservant i denna fråga, skall jag icke taga kammarens tid i anspråk, i all synnerhet som de två föregående talarne redan anført, hvad jag hade att säga. Jag nödgas emellertid begära ordet för att säga ifrån, att vi icke hålla så strängt på den af herr Asplund och mig afgifna reservationen, utan godt kunna öfvergå till det förslag, som är afgifvet af herr Zetterstrand från Norrköping och till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Sandstedt: Jag skall icke förlänga debatten i denna fråga, utan ber blott att få yrka bifall till herr Zetterstrands förslag. Men samtidigt som jag gör det, ber jag att få hemställa till regeringen, att den vid en eventuell utredning i denna fråga också samtidigt må taga hänsyn till äfven Gellivare municipalsamhälle. Därifrån har man nämligen gjort framställningar till statshypotekskassan om erhållande af byggnadslån, men dessa framställningar ha afslagits på samma sätt som liknande framställningar från de nu ifrågavarande samhällena. Jag ber att få påpeka, att äfven Gellivare står i lika stort beroende af denna malmbrytning och gruvidrift som de öfriga samhällena.

Herr Rune: Då jag icke kunnat vara med om det yrkande, som framställt af herr Zetterstrand, vill jag förklara, att anledningen, hvarför jag motsätter mig detsamma, icke är den, att jag icke finner denna sak behjärtansvärd. Jag får bekänna, att äfven jag, när jag först fick del af denna framställning, hade den tanken, att en skrifvelse borde aflätas. Men när man sedan ser, hur motionen bestämdt föreslår, att det skall afsättas 1,600,000 kronor att ställas till riksbankens disposition för att användas till belåning af enskilda tillhöriga fastigheter, och sedan läser det skrifvelseförslag, som är framlagdt, så måste man säga sig, att det finnes ett visst fog för den åsikten, som säger, att man i allmänhet icke skall af en känslöstämning låta förmå sig att kasta fram ett skrifvelseförslag, hurudant som helst, och sedan taga det i en hastig vändning. Jag menar, att detta

skrifvelseförslag icke är af den beskaffenhet, att man kan begära, att Kung. Maj:ts regering skulle med ledning af eu sådan skrifvelse kunna råda bot på de missförhållanden, som faktiskt existera däruppe. Jag för min del får bestämdt förklara, att enligt min åsikt något måste göras i denna sak, men det är nog icke så enkelt, som herrarna i allmänhet tyckas föreställa sig. Liknande missförhållanden råda nog på många andra orter i vårt land, och jag anser det därför vara säkrast att något betänka sig, så att man får en så svårlöst fråga som denna från början lagd på rätt bog. Då nu Första kammaren afslagit den ifrågasatta skrifvelsen, tror jag därför, att det är klokast och riktigast, att Andra kammaren gör detsamma. Jag vill emellertid hoppas, att motionärerna skola återkomma till nästa år, och att utskottet då verkställer en utredning, tillräckligt grundlig för att sätta regeringen i stånd att komma till något resultat i frågan.

Det tyckes icke heller ligga utom det tänkbaras område, att regeringen med anledning af de sympatier, som man allmänt uttalat för saken och hvilka jag också delar, i allt fall skall sätta sig i förbindelse med bolaget och utreda saken och kanske t. o. m. själf komma fram med ett förslag. Detta kan enligt min mening regeringen göra på ett bättre sätt, om den icke är bunden vid en skrifvelse, som blifvit aflåten och som ju måste gifva ett visst direktiv och peka i en bestämd riktning. Regeringen vet ju, att Andra kammaren står bakom den — det hoppas jag åtminstone är fallet — och vill gynna hvarje bemödande att bringa hjälp i detta fall. Men då saken, som sagdt, är synnerligen ömtålig, tror jag icke det är klokt att nu gå med på ett sådant skrifvelseförslag, som framkastats i en hastig vändning, utan att det är lämpligare att afslå detsamma. Jag hoppas på samma gång, att antingen regeringen själfmant upptar frågan nu eller under årets lopp eller att den genom motion väckes på tal till nästa riksdag, och att man då får tid att allvarligt eftertänka, hvilken väg som är den bästa.

Herr Carlsson i Frosterud: Med anledning af herr Runes antydning om att icke herr Zetterstrands yrkande skulle stå i någon relation till motionen vill jag ge uttryck åt en stilla undran, huruvida, när motionärerna här framställa ett bestämdt förslag om att få anvisadt 1,600,000 kronor och denna framställning resulterar i ett enkelt skrifvelseförslag till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t ville utreda saken, icke ett sådant skrifvelseförslag skulle kunna rymmas inom motionens ram. Det skrifvelseförslag, som herr Zetterstrand framställt, anser jag icke vara på något sätt bindande för regeringen, ty där pekas på olika vägar, som man kunde slå in på, när det gällde att vidtaga åtgärder i detta syfte, nämligen antingen att staten såsom sådan an-

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

(Forts.)

Ang. användande för visst ändamål af 1913 års utdelning å statens aktier i Luossavaara-Kiurunavaara aktiebolag.

visade medel för ändamålet, eller att underhandlingar inleddes med bolaget om att ställa penningar till förfogande. Jag tror icke, att Kungl. Maj:t behöfver friare händer, än detta skrifvelseförslag tillåter.

I mitt första anförande yrkade jag bifall till reservationen, men då frågans läge nu efter Första kammarens afslag är sådant, att det är fruktlöst att drifva det yrkandet, och då, såsom herr Rune påpekat, ganska stora sympatier för skrifvelseförslaget gåfvo sig till känna vid voteringen i Första kammaren, där minoriteten ju räknade 48 röster, så skall jag nu afstå från mitt förra yrkande och biträda herr Zetterstrands skrifvelseförslag. Jäg gör detta i den förvissningen, att Andra kammaren, så nära enhälligt som möjligt, kommer att biträda detta förslag, och då förefinnes ju så mycket större utsikter för att regeringen, trots det att något gemensamt beslut af Riksdagen icke kommer till stånd, skall beakta hvad Andra kammaren för sin del uttalat i ämnet.

(Forts.)

Sålunda ber jag, herr talman, få återtaga mitt förra yrkande och yrka bifall till herr Zetterstrands skrifvelseförslag. Jag hoppas, att frågan då fallit framåt på ett sådant sätt, att den af oss önskade lösningen skall kunna vinnas inom en nära framtid.

Herr Svensson i Skyllberg: Vare sig kammaren biträder herr Zetterstrands skrifvelseförslag eller biträder utskottets mening, blir ju resultatet detsamma: någon Riksdagens skrifvelse kommer icke att afgå, då frågan är fallen i Första kammaren.

Under denna debatt ha uttalats varma sympatier för dem, som äro i behof af bostäder däruppe vid gruffälten, och helt visst skall regeringen låta sig angeläget vara att se till, i hvad mån den kan vidtaga åtgärder för att hjälpa dem, trots det att någon riksdagsskrifvelse icke kommer till stånd. Jag tror, att den säkraste vägen är, att en vänlig öfverenskommelse träffas mellan de hjälpbehöfvande däruppe och det rika bolaget. Helt visst är regeringen benägen att, om så erfordras, lämna sin medverkan till en sådan öfverenskommelse. Bolaget har ju icke heller varit känt för att illa behandla sina underlydande.

Jag vill fortfarande principiellt yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning framlämlde herr vice talman propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därpå och bifall i stället till det af herr Zetterstrand under öfverläggningen gjorda yrkandet; och fattade kammaren beslut i öfverensstämmelse med den sistnämnda propositionen.

§ 11.

Härefter förelåg till afgörande sammansatta stats- och bankoutskottets memorial, nr 5, angående anvisande af ersättning åt

sammansatta stats- och bankoutskottets kanslipersonal och vaktbetjäning; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Vidare förekom till behandling lagutskottets memorial, nr 59, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 51 i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner nr 22 med förslag till lag om ändring i vissa delar af utsökningslagen m. m. och nr 57 med förslag till lag om ändrad lydelse af 154 och 156 §§ samma lag, dels ock justitieombudsmannens framställning till Riksdagen om ändrade bestämmelser i fråga om sättet för kungörande af utmätt lös egendoms försäljning.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar af utsökningslagen. 91, 101 samt 140—142 §§.

Utskottets hemställan bifölls.

169—171; 173—175 och 177 §§.

Utskottets hemställan lades till handlingarna.

Förslaget till lag om tillägg till 23 § i förordningen den 10 augusti 1877 om nya utsökningslagens införande och hvad i afseende därå iakttagas skall.

Utskottets hemställan lades till handlingarna.

§ 13.

Ordet lämnades härefter till

Herr Branting, som yttrade: Jag skall be att få hemställa, att kammaren måtte besluta den ändring i morgondagens föredragningslista, att främst på densamma upptagas konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, konstitutionsutskottets utlåtande nr 33, konstitutionsutskottets utlåtande nr 34 och konstitutionsutskottets utlåtande nr 35 i nu nämnd ordning och därefter öfriga ärenden i vanlig ordning; samt att kammaren äfven måtte besluta, att Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 14 angående neutralitetsfrågan måtte uppföras främst på kammarens föredragningslista för nästkommande måndag.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 14.

Föredrogs en från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommen skrifvelse, innefattande anmälan därom, att herr V. L. Moll, som senast vid 1911 års riksdag utsetts till fullmäktig i riksgäldskontoret, afsagt sig detta uppdrag.

Kammaren beslöt i anledning häraf för sin del uppdraga åt valmännen för utseende af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret att företaga val af fullmäktig i riksgäldskontoret i den afgångnes ställe äfvensom att, om härtill skulle utses någon af suppleanterna för fullmäktige i riksgäldskontoret, välja ny suppleant.

§ 15.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 126, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fördelning af medel till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder;

från konstitutionsutskottet:

nr 132, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i gällande lagstiftning angående förvärfvande och förlust af medborgar rätt;

från bankoutskottet:

nr 134, i anledning af Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till vissa ändringar i lagen om bankrörelse; och

från särskilda utskottet nr 2:

nr 135, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag om ändrad lydelse af 13 § i lagen angående medling i arbetstvister den 31 december 1906 och dels till lag om ändrad lydelse af 2 § i lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag den 20 november 1909.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 40, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för rektorerna vid de allmänna läroverken, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 41, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets memorial nr 32, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 21 angående väckt motion om uppgörande af förslag till dekorerings af Första kammarens plenisal;

nr 42, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering af distriktsveterinärer m. fl.; och

nr 43, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 35, i anledning af väckta motioner angående utredning och förslag i fråga om förändringar i riksbankens organisation och förvaltning;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 96, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till jakt äfvensom åtskilliga i ämnet väckta motioner; och

nr 97, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt äfvensom åtskilliga i ämnet väckta motioner; samt

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående svenskt initiativ till samverkan mellan de skandinaviska folken inom vissa områden.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Thorsson* under 3 dagar från och med den 18 maj, och
» *Bergman* » 6 » » » » » 20 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,31 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
